

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ
ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΗΤΙΚΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑΣ
ΜΑΝΤΣΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ ΟΥΡΑΝΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΛΗΨΗ
ΠΤΥΧΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
(Τ.Ε.Ι.) ΠΑΤΡΑΣ

ΠΑΤΡΑ ΙΟΥΛΙΟΣ 1997

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

2081

**Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΡΙΣΗ
ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

**Για την ολοκλήρωση αυτής της μελέτης
θα ήθελα να ευχαριστήσω :**

- Την υπεύθυνη καθηγήτρια της μελέτης κα Αλεξοπούλου
Ουρανία.**
- Τους γονείς μου χωρίς των οποίων τη βοήθεια θα ήταν
αδύνατο να πραγματοποιηθεί αυτή η μελέτη.
- Το σύζυγό μου για τη συμπαράστασή του.**
- Και τέλος το γιό μου Κωνσταντίνο που απετέλεσε έμπνευση
και κίνητρο στην προσπάθεια αυτή.**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Παιδί και παιχνίδι είναι δύο έννοιες στενά συνδεδεμένες, καθώς είναι βέβαιο πως πάντα η μια φέρνει στη σκέψη την άλλη. Το παιχνίδι για το παιδί φαίνεται πως είναι ζωτική ανάγκη, θεμελιιακή δραστηριότητα η ίδια η ζωή του.

Με το παιχνίδι το παιδί εκδηλώνει τη σκέψη του, την ενεργητικότητά του, ασκεί τη σωματική του δύναμη, εξελίσσει τις αισθήσεις του και αποκτά ευχέρεια και βασικές δεξιότητες.

Γενικά το παιχνίδι για το παιδί είναι η βασικότερη λειτουργία της ζωής του και στενά συνυφασμένο με τη χαρά, τη διασκέδαση αλλά και την ανάπτυξη των διανοητικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ικανοτήτων του.

Στη μελέτη αυτή επιχειρήθηκε να παρουσιαστεί και να εντοπισθεί η συμβολή του παιχνιδιού στη νοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

Για την προσέγγιση του θέματος έγινε ανασκόπηση της σχετικής επιστημονικής βιβλιογραφίας καθώς και συνεντεύξεις - επικοινωνίες με ειδικούς επιστήμονες.

Στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης γίνεται μια εισαγωγή στο θέμα. Στο ίδιο κεφάλαιο αναφέρονται οι λόγοι για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος και προσδιορίζονται ο βασικός σκοπός της μελέτης, που είναι η παρουσίαση της συμβολής του παιχνιδιού στη νοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, όπως και οι επιμέρους στόχοι που είναι οι εξής :

α) Να παρουσιαστεί η εμφάνιση και διαμόρφωση του παιχνιδιού ανά τους αιώνες, β) Να επισημανθούν τα είδη και τα στάδια του παιδικού παιχνιδιού, γ) Να παρουσιαστούν οι υπάρχουσες θεωρίες που αφορούν στην ερμηνεία του φαινομένου του παιχνιδιού, δ) Να επισημανθεί ο ρόλος του παιχνιδιού στην

εκπαιδευτική διαδικασία, ε) Να παρουσιαστεί ο ρόλος της οικογένειας, στ) Να παρουσιαστεί ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού και ζ) Να διατυπωθούν τα συμπεράσματα και οι εισηγήσεις που προκύπτουν από τη μελέτη αυτή.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει :

- την ιστορική αναδρομή,
- τη δεύτερη ενότητα όπου παρουσιάζονται τα είδη και τα στάδια του παιχνιδιού,
- τη τρίτη ενότητα όπου παρουσιάζονται οι θεωρίες για την ερμηνεία του φαινομένου του παιχνιδιού,
- τη τέταρτη ενότητα όπου παρουσιάζεται η συμβολή του παιχνιδιού στη νοητική ανάπτυξη του παιδιού,
- την πέμπτη ενότητα όπου παρουσιάζεται η συμβολή του παιχνιδιού στη συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού,
- την έκτη ενότητα όπου παρουσιάζεται η συμβολή του παιχνιδιού στη κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού,
- την έβδομη ενότητα όπου επισημαίνεται ο ρόλος του παιχνιδιού στη εκπαιδευτική διαδικασία και
- την όγδοη όπου παρουσιάζεται ο ρόλος της οικογένειας.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία προσέγγισης του θέματος.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής καθώς και οι προτάσεις σε σχέση μ'αυτά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	I
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	II
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	IV

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

I.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
I.2. ΠΡΟΒΛΗΜΑ	3
I.3. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	5
I.4. ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ	6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II   ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

II.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	11
II.1.1. Το παιχνίδι στους αρχαίους ανατολικούς λαούς	11
II.1.2. Το παιχνίδι στην Ομηρική εποχή	13
II.1.3. Το παιχνίδι κατά την Ολυμπιακή περίοδο	13
II.1.4. Το παιχνίδι στην Ρωμαϊκή και Βυζαντινή περίοδο ..	14
II.1.5. Το παιχνίδι στο Μεσαίωνα και την Αναγέννηση	14
II.1.6. Το παιχνίδι στην σημερινή εποχή	15
II.2. ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΣΤΑΔΙΑ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ	16
II.3. ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ	20
II.3.1. Θεωρία της πλεονάζουσας ενεργητικότητας	20
II.3.2. Θεωρία της επιβεβαίωσης του Εγώ	21
II.3.3. Θεωρία της προγονικής κληρονομικότητας ή αταβισμού	21
II.3.4. Θεωρία της προπαρασκευής ή αυτοαγωγής	22
II.3.5. Θεωρία της κάθαρσης ή ψυχαναλυτική	23

II.3.6.	Θεωρία της ανακούφισης ή αναψυχής	23
II.3.7.	Θεωρία της ζωικής λειτουργίας	24
II.3.8.	Η θεωρία του Piaget	24
II.4.	ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	26
II.4.1.	Αισθησιοκινητική περίοδος	28
II.4.2.	Προσυλλογιστική περίοδος	29
II.4.3.	Συγκεκριμένη σκέψη	31
II.5.	ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	34
II.6.	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	37
II.7.	ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	40
II.8.	ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΓΟΝΕΙΣ	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ III		
III.1.	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV		
IV.1.	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V		
V.1.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	49
V.2.	ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	51
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α</u>	ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	
	ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ - ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΝΩΣΗ 1977	52
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β</u>	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Ι.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε κάθε ζωντανό οργανισμό, βρίσκουμε μια ανάγκη για κίνηση. Η ανάγκη αυτής της κίνησης, είναι κάτι που το υπαγορεύει η ίδια η φύση.

Πηγές και αιτίες για να ικανοποιηθεί η βιολογική ανάγκη για τη κίνηση υπάρχουν πολλές. Στον άνθρωπο η εργασία ικανοποιεί κατά κάποιο τρόπο την ανάγκη για κίνηση, διότι είναι μια μορφή κίνησης, μια μορφή αγώνα ή παιχνιδιού. Η κίνηση όμως αυτή γίνεται υποχρεωτικά. Φυσικά όταν κάτι γίνεται αναγκαστικά και επαναλαμβάνεται συνεχώς, τότε συχνά η κίνηση αυτή χάνει το ενδιαφέρον της, γίνεται καθήκον εξαναγκαστικό και δέσμευση.

Στο καθαρό όμως παιχνίδι, το ελεύθερο και αυθόρμητο, το οποίο είναι μια ορμή, δεν υπάρχει υποχρέωση. Το παιδί το οποίο παίζει, παίζει διότι νιώθει έντονη την ανάγκη για το παιχνίδι.

Το παιδί όταν παίζει φαντάζεται, και όπως τα φαντάζεται, τα πράγματα, έτσι και τα εκφράζει στο παιχνίδι. Νιώθει την ανάγκη να κινηθεί απεριόριστα και ελεύθερα. Παίζει πιεζόμενο από μια ανάγκη, από την ανάγκη της κίνησης, από την ανάγκη της ζωής, και γενικά γιατί αυτό του υπαγορεύει η μητέρα φύση. Το τελευταίο αποδεικνύεται από τα διάφορα παιχνίδια των παιδιών, τα οποία βρίσκονται πιο κοντά προς τη φύση.

Το πρωταρχικό και κυριότερο στοιχείο του παιχνιδιού είναι η ευχαρίστηση. Αν λείπει αυτό το στοιχείο δεν μπορούμε να μιλάμε για παιχνίδι.

Το παιχνίδι εμφανίζεται από αρχαιοτάτων χρόνων σε διάφορους πολιτισμούς και η αναγνώριση της αξίας του αποτελεί διαχρονικό φαινόμενο. Ελάχιστες είναι οι εξαιρέσεις που αποκτά αρνητική αξία.

Η παιγνιώδης δραστηριότητα συντροφεύει τον άνθρωπο σ'όλη τη διάρκεια της ζωής του, από τη βρεφική ως και τη γεροντική ηλικία. Τη μεγαλύτερη βέβαια σημασία του αποκτά από τη βρεφική ως και τη σχολική ηλικία, χωρίς να παραγνωρίζεται η αξία του και στις υπόλοιπες ηλικίες.

Το πρώτο παιχνίδι του παιδιού είναι το ίδιο το σώμα του. Καθώς το παιδί μεγαλώνει η παιγνιώδης δραστηριότητά του εμπλουτίζεται από διάφορα αθύρματα. Σταδιακά το παιχνίδι αλλάζει μορφή και από ατομική γίνεται ομαδική δραστηριότητα. Γι'αυτό το λόγο το παιχνίδι είναι πάνω απ'όλα κοινωνικό, ενώνει τους ανθρώπους.

Εν κατακλείδι, το παιχνίδι είναι ζωτικότερη ανάγκη για το παιδί και το ίδιο απαραίτητο όπως ο αέρας και η τροφή. Είναι αυτούσια χαρά, κίνηση, δράση, ζωή, που πάνω και πέρα απ'όλα του εξασφαλίζει την δυνατότητα να ζήσει σωστά και ολοκληρωμένα την παιδική του ηλικία και ν'αποκτά εμπειρίες απαραίτητες για το χτίσιμο της προσωπικότητάς του.

Ι.2. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ο ρόλος και η συμβολή του παιχνιδιού στην ανάπτυξη και την ευρύτερη αγωγή του παιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντικό και πάντα επίκαιρο ζήτημα. Γι'αυτό το παιδικό παιχνίδι έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης των επιστημών του ανθρώπου, όπως η ψυχολογία, η παιδαγωγική, η φιλοσοφία κ.ά.

“Η αναγκαιότητα, η πολυσημαντικότητα και η παιδαγωγικότητα του παιχνιδιού είχαν επισημανθεί τόσο απ'τους θεωρητικούς της αγωγής ακόμα κατά την κλασική αρχαιότητα (Πλάτων : Πολιτεία Ε 559), όσο και από μεταγενέστερους μελετητές όπως τους Montaigne, Locke, Rousseau κ.ά.”

(Κιτσαράς, 1988, σελ. 95).

Ειδικότερα, η σημασία του παιχνιδιού ως μέσου αγωγής που συμβάλλει στη σωματική, νοητική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού τονίστηκε από πολλούς επιστήμονες.

“Κατά τον Froebel το παιχνίδι είναι ο μοναδικός τρόπος μόρφωσης και αγωγής που ανταποκρίνεται στη φύση του παιδιού. Για τη Montessori το παιχνίδι είναι έμφυτη ψυχική ανάγκη και πρέπει να ικανοποιείται κατά τη διαδικασία αγωγής του παιδιού. Μεγάλη σημασία αποδίδει στο παιχνίδι και ο Decroly. Γι'αυτόν το παιχνίδι αποτελεί απαραίτητη προετοιμασία για τη μελλοντική σοβαρή ενασχόληση του παιδιού και ανταποκρίνεται σε όλες τις ανάγκες του”

(Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη, 1977, σελ. 157).

Από την άλλη πλευρά η μη ενασχόληση του παιδιού με το παιχνίδι εντοπίζεται, ως ανασχετικός παράγοντας για τη συνολική ανάπτυξή του και ενοχοποιείται για την ύπαρξη δυσκολιών στην ενήλικη ζωή του.

“Το παιχνίδι είναι φυσική ανάγκη, φυσική συμπεριφορά του παιδιού, που συμβάλλει στην κατάκτηση των αναπτυξιακών του

στόχων. Όταν δεν παίζει το παιδί, πρέπει να συμβαίνει κάτι στη σωματική και ψυχική του υγεία”

(Κιτσαράς, 1988, σελ. 97).

“Έχει διαπιστωθεί ότι τα παιδιά που αγαπούν τα παιχνίδια και παίζουν τακτικά, αναπτύσσονται αρμονικά σωματικά, πνευματικά και συναισθηματικά. Αντίθετα, παιδιά που δεν έπαιζαν στη μικρή τους ηλικία έγιναν άβουλα, νευρωτικά, εγωπαθή, μοχθηρά και δύστροπα”

(Decroly, 1927).

Με αφορμή τα παραπάνω, επέλεξα ως αντικείμενο της εργασίας αυτής την παρουσίαση της λειτουργίας του παιχνιδιού στη νοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, όπως αυτή εμφανίζεται στη σχετική βιβλιογραφία.

Το ερέθισμα για τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος μου δόθηκε κατά τη διάρκεια της εξάμηνης πρακτικής μου άσκησης στο **Κέντρο Παιδοψυχικής Υγιεινής Θεσσαλονίκης** όπου είχα την ευκαιρία να παρατηρήσω την εκτεταμένη χρήση του παιχνιδιού εκ μέρους των ειδικών ως διαγνωστικό μέσο.

Ταυτόχρονα η γέννηση του γιού μου, μου δημιούργησε μεγαλύτερη ευαισθησία και περιέργεια για θέματα που σχετίζονται με την αγωγή και την ανάπτυξη του παιδιού.

Εξάλλου, βασικό κριτήριο για την επιλογή του θέματος υπήρξε ο ζωτικός ρόλος που ο κοινωνικός λειτουργός καλείται να παίξει σε μια πληθώρα επαγγελματικών πλαισίων που έχουν ως επίκεντρο φροντίδας το παιδί και την αγωγή του.

Τέλος, ο ρόλος του παιχνιδιού στη διανοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού είναι ένα θέμα για το οποίο απαιτείται ιδιαίτερη γνώση εκ μέρους του επαγγελματία κοινωνικού λειτουργού.

1.3. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Βασικός σκοπός αυτής της μελέτης είναι η παρουσίαση της συμβολής του παιδικού παιχνιδιού στη νοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

Ειδικότερα επιδιώκονται οι παρακάτω στόχοι :

α/ Να παρουσιασθεί η εμφάνιση και η διαμόρφωση του παιχνιδιού ανά τους αιώνες.

β/ Να επισημανθούν τα είδη και τα στάδια του παιδικού παιχνιδιού.

γ/ Να παρουσιασθούν οι υπάρχουσες θεωρίες σχετικά με την ερμηνεία του φαινομένου του παιχνιδιού.

δ/ Να επισημανθεί ο ρόλος του παιχνιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία.

ε/ Να επισημανθεί ο ρόλος των γονέων σε σχέση με το παιδικό παιχνίδι.

στ/ Να παρουσιασθεί ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού.

ζ/ Να διατυπωθούν τα συμπεράσματα και οι εισηγήσεις που προκύπτουν από τη μελέτη αυτή.

1.4. ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

Αγωγή : “Βασικότερη απ’όλες τις παιδαγωγικές έννοιες καθώς δηλώνει το αντικείμενο της σχετικής επιστήμης. Ετυμολογικά η λέξη είναι παράγωγο ουσιαστικό του ρήματος ά γ ω , που σημαίνει οδηγώ κάποιον προς ένα σκοπό ή μια κατεύθυνση. Ως εκπαιδευτικός όρος χρησιμοποιήθηκε αρχικά, για να δηλώσει την οδήγηση του παιδιού στο σχολείο απτον παιδαγωγό. Σήμερα με τον όρο α γ ω γ ή , εννούμε γενικά την επίδραση του κοινωνικοποιητικού περιβάλλοντος και στενότερα του παιδαγωγού ή άλλων ενηλίκων π.χ. γονέων στο παιδί. Για τους θεωρητικούς της παιδαγωγικούς επικρατέστερος ορισμός της α γ ω γ ή ς είναι εκείνος που τη θεωρεί ως την σκόπιμη, συνειδητή, σχεδιασμένη και κατευθυνόμενη επίδραση ενός ώριμου ανθρώπου σ’έναν αναπτυσσόμενο”

(Γ.Κιτσαράς, 1988, σελ. 16).

Αισθησιοκινητική περίοδος : “Από τη γέννηση ως το 2^ο έτος. Περίοδος της νοητικής ανάπτυξης σύμφωνα με την γενετική θεωρία του Piaget. Η γνωστική λειτουργία του βρέφους στηρίζεται αποκλειστικά στις κατ’αίσθηση αντιλήψεις και στις ενέργειες που μπορεί να κάνει το βρέφος επάνω στο ίδιο του το σώμα και στα πράγματα που το περιβάλλουν”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 190).

Αταβισμός : Το βιολογικό φαινόμενο της κληρονομήσεως ιδιοτήτων από πρόγονο που απέχει δύο ή περισσότερες γενιές”
(Τεγόπουλος - Φυτράκης, 1993, σελ.123).

Ατομικότητα : “Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του ανθρώπου, προσωπικότητα”

(Τεγόπουλος - Φυτράκης, 1993, σελ.123).

Αυτοσυναίσθημα : “Η ευχάριστη ή δυσάρεστη διάθεση που πηγάζει από την προσωπική γνώμη του κάθε ατόμου για την αξία ή την απαξία του”

(Γ. Παπαγεωργίου, 1985, σελ. 258).

Αφομοίωση : “Συνίσταται στο μετασχηματισμό της εξωτερικής πραγματικότητας για να μπορεί να ενσωματώνεται στις υπάρχουσες κάθε φορά νοητικές δομές”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 160).

Διδασκαλία : “Ο όρος δι δ α σ κ α λ ί α είναι παράγωγο του ρήματος διδάσκω και σημαίνει μεταδίδω σε κάποιον γνώσεις για κάτι, με σκοπό να τις κατανοήσει και να τις μάθει. Η διδασκαλία δηλαδή αποβλέπει κατά κανόνα στη μάθηση. Η χρησιμοποίησή της στο χώρο των επιστημών της αγωγής φανερώνει παιδαγωγική ενέργεια, που αποβλέπει στη μεταβίβαση εμπειριών, γνώσεων, μορφωτικών αγαθών και δεξιοτήτων”

(Γ.Κιτσαράς, 1988, σελ.19).

Εγωκεντρική σκέψη του νηπίου : “Το νήπιο έχει την τάση ν’αντιλαμβάνεται και να ερμηνεύει τα αντικειμενικά φαινόμενα με βάση αποκλειστικά και μόνο την προσωπική, τη δική του σκοπιά. Είναι ανίκανο να πάρει τη θέση - το ρόλο - άλλου προσώπου, να κατανοήσει την άποψη κάποιου άλλου. Δεν πρόκειται για εγωισμό, για υπερτροφία του Εγώ, που είναι συνειδητό φαινόμενο ηθικής τάξης, αλλά για μια γνωστική αδυναμία του νηπίου, μια ασύνειδη τάση να μεταφράζει τα πάντα με βάση τα προσωπικά βιώματα.

Κέντρο του κόσμου για το νήπιο είναι ο εαυτός του.”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 36).

Εκπαίδευση : “Η οργανωμένη διαδικασία αγωγής και μάθησης που γίνεται απ’το κράτος ή από άλλους φορείς και παρέχεται από τους διάφορους τύπους σχολείων, από το νηπιαγωγείο μέχρι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα”

(Κιτσαράς, 1988, σελ. 19).

Εξέλιξη : “Το φαινόμενο της μετάβασης από μια μορφή σε άλλη, συνθετότερη ή καλύτερη, με διαδοχικές μεταβολές (μτφ) πρόοδος”
(Τεγόπουλος - Φυτράκης, 1993, σελ.255).

Εργασία : “Ενέργεια που συνδέεται άμεσα με την παραγωγή συγκεκριμένου αποτελέσματος για την επέλευση του οποίου και αντιλαμβάνεται.Με την έννοια αυτή η εργασία αντιδιαστέλλεται από το παιχνίδι”

(Τσαούσης , 1984, σελ. 110).

Κοινωνικοποίηση : “Είναι η διαδικασία με την οποία το παιδί μαθαίνει να συμπεριφέρεται κατά τα πρότυπα της ομάδας στην οποία προορίζεται να ζήσει και να δράσει. Μέσω της διαδικασίας αυτής το παιδί αποκτά την κοινωνική συνείδηση και τον αυτοέλεγχο που απαιτείται για να γίνει υπεύθυνο μέλος της κοινότητας. Το παιδί, όταν έρχεται στον κόσμο, δεν έχει καμιά γνώση του τι είναι “πρέπον “ και του τι είναι “αντικοινωνικό”, ποιό “επιτρέπεται” και ποιό “δεν αρμόζει” στις σχέσεις του με τους άλλους.

Το περιεχόμενο όμως της κοινωνικοποίησης, τα συγκεκριμένα πρότυπα συμπεριφοράς αποκτώνται μέσω ποικίλων ψυχολογικών διαδικασιών, όπως είναι η μίμηση, η ταύτιση, η ενίσχυση κ.ά.”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 89).

Κοινωνικότητα : “Τάση για κοινή συμβίωση,καλή συμπεριφορά”

(Τεγόπουλος - Φυτράκης, 1993, σελ.384).

Κρίση : “Είναι η ενέργεια του πνεύματος, με την οποία προσδιορίζεται η σχέση δύο ή περισσότερων εννοιών”

(Παπαγεωργίου, 1985, σελ. 191).

Νόηση : “Είναι η ικανότητα με την οποία το άτομο κατανοεί τον κόσμο γύρω του και δίνει λύσεις στα προβλήματα κατά τρόπο λογικό. Είναι μια σύνθετη πνευματική λειτουργία η οποία περιλαμβάνει πλείστες επιμέρους ικανότητες όπως είναι η μνήμη, η κρίση, η δημιουργική σκέψη”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 157).

Νοητική ανάπτυξη : “Οι μεταβολές που συμβαίνουν στις γνωστικές ικανότητες με την πάροδο της ηλικίας”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 157).

Παιχνίδι : “Κάθε αντικείμενο ή μέσο που χρησιμεύει για ευχαρίστηση ή ψυχαγωγία των παιδιών”

(Τεγόπουλος - Φυτράκης, 1993, σελ. 558).

Παιδί : “Ανθρωπος μικρής ηλικίας, πριν απ’την εφηβεία”

(Τεγόπουλος - Φυτράκης, 1993, σελ. 557).

Προσυλλογιστική περίοδος : “Απ’το 3^ο ως το 6^ο έτος. Περίοδος της νοητικής ανάπτυξης σύμφωνα με τον Piaget, κατά την οποία αρχίζει η συμβολική λειτουργία και η γλώσσα όπως και η φαντασία”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 33).

Προσωπικότητα : “Η ψυχολογική, πνευματική και ηθική οντότητα του υποκειμένου, ατομικότητα”

(Τεγόπουλος - Φυτράκης, 1993, σελ. 649).

Συγκεκριμένη σκέψη : “Από το 7^ο ως το 1^ο έτος. Περίοδος της ανάπτυξης της νόησης σύμφωνα με τη θεωρία του Piaget. Στην περίοδο αυτή η γνωστική λειτουργία στηρίζεται σε νοητικές πράξεις και συλλογισμούς που ανταποκρίνονται στους κανόνες της καθαρής λογικής. Οι νοητικές όμως πράξεις της περιόδου αυτής είναι δυνατόν να γίνουν μόνο σε συγκεκριμένα πράγματα και στο άμεσο παρόν. Η σκέψη στην περίοδο αυτή είναι προσκολλημένη στο άμεσο και συγκεκριμένο και δεν μπορεί να προσεγγίσει την καθαρή αφαίρεση”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 60).

Συμόρφωση : “Συνίσταται στην τροποποίηση στων εκάστοτε υπάρχουσών νοητικών δομών για να μπορούν ν’αφομοιώσουν νέα στοιχεία από το περιβάλλον”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 160).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ **ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ**

ΙΙ.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Από καταβολής κόσμου, ανά τα έθνη και ανά τους αιώνες, οι έννοιες παιδί και παιχνίδι είναι αλληλένδετες. Από τη διάρκεια της κήσης ακόμα, το έμβρυο πραγματοποιεί ποικίλες κινήσεις οι οποίες συνεχίζονται με τη γέννησή του.

“Το βρέφος κινείται χωρίς εξωτερικό σκοπό χρησιμοποιώντας όλες του τις σωματικές και πνευματικές λειτουργίες παίζοντας σε κάθε στιγμή”

(Αντωνιάδης, 1994, σελ. 17).

Το παιχνίδι στην αρχική του μορφή χάνεται στην προϊστορία. Το παιδί με την έμφυτη ορμή του, τη διάθεση, τη δράση και τη ζωτικότητα του γίνεται ο δημιουργός των πρώτων απλών παιχνιδιών, Αυτά ακριβώς τα παιχνίδια ακολούθησαν μία παράδοση από γενιά σε γενιά και είχαν μια ραγδαία ανοδική και εξελικτική πορεία, παράλληλα προς την ιστορική και πολιτιστική εξέλιξη των λαών, όπως καταδεικνύουν τα αρχαιολογικά ευρήματα και ιστορικές μαρτυρίες.

Σύμφωνα με τον Αντωνιάδη

“Πρώτοι οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι μεταξύ των οποίων ο Αριστοτέλης και ο Πλάτων ήταν φανατικοί υπέρμαχοι των παιχνιδιών. Πίστευαν στην αξία και τα αποτελέσματά τους για την άσκηση του σώματος και της ψυχής, για την προπαρασκευή του ανθρώπου και τέλος για την εξύψωση και τον εξευγενισμό του” (ο.π. σελ.17).

ΙΙ.1.1. Το παιχνίδι στους αρχαίους ανατολικούς λαούς

Από μελέτες και έρευνες γίνεται γνωστό ότι οι αρχαίοι λαοί της Ανατολής, οι Αιγύπτιοι, οι Κινέζοι, οι Ινδοί, οι Ιάπωνες, οι Ασσύριοι και οι Πέρσες είχαν αναπτύξει πολλά αθλήματα και παιχνίδια σύμφωνα με

τα έθιμά τους. Τα παιχνίδια ήταν προάσκηση για θρησκευτικές τελετές και για απόκτηση ικανοτήτων του κυνηγιού και του πολέμου.

Στους Αιγύπτιους όπως φαίνεται σε τοιχογραφίες, τα παιχνίδια είναι χορευτικά, γυμναστικά, ακροβατικά, ενώ πάνω σε διάφορα ευρύματα εικονίζονται χοροί, τελετές, πάλη, αρματοδρομίες κ.ά.

Οι Κινέζοι θεωρούνται ότι επινόησαν το ποδόσφαιρο. Ανέπτυξαν παιχνίδια όπως οι χιονοδρομίες, η κωπηλασία, το πέταγμα χαρταετών κ.ά.

Οι Ιάπωνες ανέπτυξαν για θρησκευτικούς λόγους χορευτικά παιχνίδια που σκόπευαν στην προετοιμασία ιερών χορευτριών. Τα παιδιά εκπαιδεύονταν με αυστηρή στρατιωτική γυμναστική και παιχνίδια τοξοβολίας, δρόμου, πάλης κ.ά.

Οι Ινδοί έβρισκαν ευχαρίστηση στη πάλη, στη πυγμαχία, στις ιπποδρομίες, στα τυχερά παιχνίδια με ζάρια και στους θρησκευτικούς χορούς.

Οι Ασύριοι και οι Βαβυλώνιοι επιδίδονταν στην πάλη, στη τοξοβολία, στη κολύμβηση, στα σφαιριστικά παιχνίδια κ.ά.

Οι Πέρσες επειδή ήταν πολεμική φυλή έδιναν μεγάλη σημασία στη διάπλαση των παιδιών με στρατιωτικά γυμνάσματα, γιατί τους ήθελαν καλούς πολεμιστές. Γυμνάζονταν στην ιππασία, τοξοβολία, ραβδοςφαίριση, μορφές τάβουλης (τάβλι) κ.ά.

“Τα περισσότερα όμως παιχνίδια καλλιεργήθηκαν με σκοπό την πολεμική τέχνη. Οι πρώτοι που εμπνεύστηκαν και εφάρμοσαν τη σωματική άσκηση με παιχνίδια σαν μέσο αγωγής των παιδιών και της νεολαίας ήταν οι αρχαίοι Έλληνες. Πίστευαν ότι η ισόρροπη καλλιέργεια του σώματος και της ψυχής πλάθει μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα”

(Αντωνιάδης, 1994, σελ. 18).

II.1.2. Το παιχνίδι στην Ομηρική εποχή

Στα Ομηρικά χρόνια, ο κόσμος επιδίδεται στα παιχνίδια με άριστο φίλαθλο πνεύμα, διότι πίστευε ότι εξυπηρετούσαν ευγενής σκοπούς και ιδεώδη. Πληροφορίες για τα παιχνίδια έχουμε κυρίως από τα δύο Ομηρικά έπη.

“Φαίνεται όμως τα σφαιριστικά παιχνίδια είχαν μεγάλη διάδοση. Σ’αυτά έπαιρναν μέρος αγόρια και κορίτσια, κυρίως παιδιά βασιλιάδων, όπου η επιδεξιότητα θεωρείτο αρετή, την οποία έδειχναν σε γιορταστικές εκδηλώσεις, ενώ οι θεατές κρατούσαν τον ρυθμό με παλαμάκια” (ο.π. σελ.19).

II.1.3. Το παιχνίδι κατά την Ολυμπιακή περίοδο

Μετά τον Όμηρο, οι αρχαίοι φιλόσοφοι τόνισαν τη μεγάλη σημασία των παιχνιδιών στη σωματική και ψυχική κατάσταση των παιδιών. Με την καθιέρωση των Ολυμπιακών αγώνων το 776 π.Χ. η δημοτικότητα των παιχνιδιών, η τεχνική τους καθώς και η θέση τους στη ζωή όλων των τάξεων φαίνεται ότι πήρε μεγάλες διαστάσεις.

“Ο Σόλωνας, ο Σωκράτης και ο Λυκούργος τόνιζαν τη μεγάλη σημασία και αξία του παιχνιδιού πάνω στη μάθηση. Ανέφεραν ότι η διδασκαλία πρέπει να εμπλουτίζεται και να προσφέρεται με διάφορα παιχνίδια, γυμναστική και χορό. Οι Έλληνες αυτής της περιόδου, προτιμούσαν τα σφαιριστικά παιχνίδια, γι’αυτό και κατασκεύαζαν ιδιαίτερο χώρο, το σφαιριστήριο” (ο.π. σελ. 19).

Το παιχνίδι για τους αρχαίους Αθηναίους είχε τη θέση που του έπρεπε στα πλαίσια της διάπλασης καλού και αγαθού πολίτη, ενώ απ’τους Σπαρτιάτες θεωρούνταν μέσο τέρψης, ανακούφισης αλλά και ανάπτυξης ομαδικού πνεύματος.

II.1.4. Το παιχνίδι στη Ρωμαϊκή και τη Βυζαντινή περίοδο

Στη Ρωμαϊκή εποχή το παιχνίδι είχε πολεμική μορφή και εμφανίζεται μέσα στις πολεμοχαρείς μονομαχίες και ανατριχιαστικές ιπποδρομιακές επιδείξεις.

Στην αρχή της Βυζαντινής εποχής το παιχνίδι είχε απομονωθεί με τον ανταγωνισμό του ελληνικού και χριστιανικού πνεύματος. Στη συνέχεια όμως έπαψαν να ισχύουν, όπως τα πρώτα χρόνια του χριστιανισμού, οι προλήψεις και ο ασκητισμός, αποκαθιστώντας έτσι το παιχνίδι ως δημιουργική ψυχαγωγική δραστηριότητα.

II.1.5. Το παιχνίδι στο Μεσαίωνα και την Αναγέννηση

Τον Μεσαίωνα οι θεοκράτες θεώρησαν πως το σώμα είναι εχθρός της ψυχής, οπότε το παιχνίδι που αναπτύσσει σώμα και ψυχή θεωρήθηκε άσεμνο και βλαβερό. Με την κατάργηση των Ολυμπιακών αγώνων το 394 μ.Χ. από τον Αυτοκράτορα Μ.Θεοδόσιο Β' προκύπτει ότι ο Μεσαίωνας ήταν μια στείρα και εχθρική περίοδος για το παιχνίδι. Στην περίοδο αυτή το παιχνίδι χάνει το ρόλο του ως παιδαγωγικό μέσο και μπαίνει στο περιθώριο.

Στην Αναγέννηση, οι Έλληνες λόγιοι που κατέφυγαν στη Δύση, μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης, μετέφεραν και τα γνωστά σ'αυτούς από την αρχαιότητα παιχνίδια και αγωνίσματα. Αυτά αποτέλεσαν τη βάση για καινούργιες επινοήσεις και την εξέλιξη των παιχνιδιών. Την ίδια περίοδο τονίζεται παντού η αξία και η σημασία του παιχνιδιού για την ανάπτυξη του παιδιού.

Ο Rousseau τονίζει ότι το παιδί πρέπει ν'αποκτά εμπειρίες παίζοντας. Ο Dewey υποστήριξε ότι τα παιχνίδια και οι χειροτεχνικές

απασχολήσεις είναι οι καλύτεροι σκοποί της αγωγής για την παιδική ηλικία.

II.1.6. Το παιχνίδι στη σημερινή εποχή

Σήμερα στη βιομηχανική κοινωνία με τις αλλαγές που αυτή έχει φέρει στο τρόπο διαβίωσης, οι ευκαιρίες και οι διέξοδοι για παιχνίδι είναι περιορισμένες. Ως προς το είδος του παιχνιδιού υπάρχει υποχώρηση του ελεύθερου και δημιουργικού ενώ ανθίζει το τυποποιημένο (ηλεκτρονικά, επιτραπέζια κ.ά.).

Όσον αφορά στη σημασία που αποδίδεται στο παιχνίδι σήμερα φαίνεται ότι είναι μεγάλη, καθώς η μελέτη του απασχολεί αξιόλογους ερευνητές και η χρήση ως εκπαιδευτικό μέσο είναι διαδεδομένη.

Κατά τον Froebel, ο οποίος είναι γνωστός ως απόστολος της αξίας του παιχνιδιού, η φροντίδα για παιχνίδι είναι ο μοναδικός τρόπος μόρφωσης που ανταποκρίνεται στη φύση του παιδιού. Για τη Montessori η κίνηση, συνεπώς και το παιχνίδι είναι έμφυτη ανάγκη και γι' αυτό το σχολείο πρέπει να προσαρμόζει τις δραστηριότητές του ώστε να ικανοποιεί αυτή τη βασική ανάγκη. Μεγάλη σημασία στο παιχνίδι αποδίδει ο Decroly. Γι' αυτόν το παιχνίδι αποτελεί απαραίτητη προετοιμασία για τη μελλοντική ενασχόληση του παιδιού και ανταποκρίνεται σε όλες τις ανάγκες του (Κιτσαράς, 1988, σελ. 99).

II.2. ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΣΤΑΔΙΑ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Το παιχνίδι αποτελεί την πλέον αυθόρμητη έκφραση του παιδιού στην οποία κυριαρχεί η φαντασία και η δημιουργικότητα. Τα παιδικά παιχνίδια είναι ποικιλόμορφα και είναι δύσκολο να ταξινομηθούν με ακρίβεια.

Ο Αντωνιάδης ως προς την ταξινόμηση του παιδικού παιχνιδιού διακρίνει τις εξής κατηγορίες:

- “α.Ευκίνητα - ζωηρά παιχνίδια,**
- β.Παιχνίδια με υποθετικούς ρόλους,**
- γ.Διδακτικά παιχνίδια,**
- δ.Παιχνίδια οικοδόμησης”**

(Αντωνιάδης, 1994,σελ.37).

Τα παιχνίδια της πρώτης κατηγορίας παίζονται μέσα σε ομάδες με ζωηρές κινήσεις και κανόνες. Κατ'αυτόν τον τρόπο βοηθούν στην ενδυνάμωση της υγείας των παιδιών, αναπτύσσουν και τελειοποιούν τις κινήσεις και αναπτύσσουν την πρωτοβουλία.

Μέσω των παιχνιδιών της δεύτερης κατηγορίας, όπου τα παιδιά υποδύονται ρόλους, εξασφαλίζεται η δυνατότητα να εμπλουτίσουν τις γνώσεις και την εμπειρία τους σχετικά με τα πράγματα και τις καταστάσεις γύρω τους, ν'αναπτύξουν πρωτοβουλίες αλλά και να ενδυναμώσουν την κρίση τους.

Τα διδακτικά παιχνίδια συνήθως είναι ειδικά επεξεργασμένα και έχουν σαν σκοπό να πλουτίσουν τις γνώσεις και ν'αναπτύξουν τις πνευματικές ικανότητες (μνήμη, προσοχή).

Βοηθητικά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων είναι τα παιχνίδια οικοδόμησης, στα οποία χρησιμοποιούνται διάφορα υλικά.

Ο Παρασκευόπουλος σε σχέση με την κοινωνική αλληλεπίδραση κατά το παιχνίδι προχωρά στην παρακάτω ταξινόμηση:

α./ Το παιδί μένει αμέτοχο. Το παιδί απλώς παραμένει στο χώρο του παιχνιδιού. Βρίσκεται συνήθως μόνο του.

β./ Μοναχικό παιχνίδι. Το παιδί παίζει μόνο του, ανεξάρτητα από τα άλλα παιδιά. Ενώ είναι κοντά στα άλλα παιδιά, δεν ενδιαφέρεται παρά μόνο για τη δική του δραστηριότητα.

γ./ Το παιδί μένει θεατής. Το παιδί συμμετέχει στο παιχνίδι με τα άλλα παιδιά αλλά μόνο ως παρατηρητής.

δ./ Παράλληλο παιχνίδι. Το παιδί παίζει δίπλα-δίπλα με τα άλλα παιδιά όχι όμως μαζί με τα άλλα παιδιά.

ε./ Συντροφικό παιχνίδι. Το παιδί παίζει με τα άλλα παιδιά. Συμμετέχει σε κοινές δραστηριότητες στις οποίες όμως δεν υπάρχει σαφής διαχωρισμός ρόλων και κατανομή εργασίας.

στ./ Συνεργατικό παιχνίδι. Το παιδί συμμετέχει σε οργανωμένα παιχνίδια όπου επιδιώκεται η επίτευξη κάποιου σκοπού. Υπάρχει σαφής κατανομή εργασίας, συγκεκριμένος ρόλος και συντονισμός των ενεργειών των μελών της ομάδας”
(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 107-108).

Σύμφωνα με τον Κιτσαρά ο Piaget διακρίνει τρεις βασικές μορφές παιχνιδιού που αντιστοιχούν σε τρεις βασικές βαθμίδες ανάπτυξης της νοημοσύνης.

“α./ Το παιχνίδι άσκησης, που είναι ανάλογο με την αισθησιοκινητική ανάπτυξη του παιδιού. Το παιχνίδι άσκησης αρχίζει από μικρή ηλικία π.χ. η επανάληψη γλωσσικών φθόγγων.

β./ Το συμβολικό ή φανταστικό παιχνίδι, που αντιστοιχεί από πλευράς ανάπτυξης της νοημοσύνης στην παράσταση. Αυτή η μορφή παιχνιδιού χαρακτηρίζεται από τον Piaget ως εγωκεντρική επειδή το παιδί δίνει στα διάφορα αντικείμενα την ιδιότητα που αυτό επιθυμεί.

γ./ Το παιχνίδι κανόνων, που αντιστοιχεί στην ανάπτυξη της σκέψης. Αυτή η μορφή παιχνιδιού προϋποθέτει διαπροσωπικές και κοινωνικές σχέσεις και απαιτείται υψηλότερο βαθμό προσαρμοστικότητας. Το παιχνίδι κανόνων προϋποθέτει κοινή αποδοχή του παιχνιδιού από τους συμπαίκτες ενώ στις προηγούμενες μορφές παιχνιδιού δε γίνεται λόγος για αποδοχή και τήρηση κανόνων”

(Κιτσαράς, 1988, σελ. 98).

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η ηλικία και η ανάλογη της ψυχοσωματική ανάπτυξη, διαμορφώνουν το είδος του παιχνιδιού που προτιμά το παιδί. Έτσι από το μοναχικό και παράλληλο παιχνίδι αρχικά, το παιδί προχωρά προς το συντροφικό και συνεργατικό παιχνίδι. Στη βρεφική ηλικία το παιχνίδι του παιδιού είναι το ίδιο το σώμα του. Το έχει πάντα κοντά του και αρχίζει με τα δάκτυλα και το στόμα του την εξερεύνηση του κόσμου. Τα παιχνίδια του βρέφους είναι απλά και οι κανόνες τους ορίζονται από την ανάπτυξη των μυών και των νεύρων του. Στη μικρή προσχολική ηλικία (2 - 3 ετών) τα παιδιά προτιμούν το μοναχικό παιχνίδι κατά το οποίο αναπαριστούν ξεχωριστές εξωτερικές παραστάσεις χωρίς να κατανοούν το εσωτερικό περιεχόμενο.

Στην μεγάλη προσχολική ηλικία (3 - 5 ετών) συνήθως μορφή παιχνιδιού είναι το παράλληλο αρχικά και το συντροφικό στη συνέχεια. Κατά το παράλληλο παιχνίδι τα παιδιά αναζητούν συμπαίκτες, συχνά όμως παίζουν ξεχνώντας τους. Κατά το συντροφικό παιχνίδι τα παιδιά συμμετέχουν σε

κοινές δραστηριότητες χωρίς όμως ξεκαθαρισμένο ρόλο.Σ' αυτήν τη φάση αναπτύσσεται το συμβολικό παιχνίδι. Τέλος στην σχολική ηλικία μεσουρανά το συνεργατικό - ομαδικό παιχνίδι όπου οι ρόλοι είναι ξεκαθαρισμένοι και το συναίσθημα συμμετοχής σε μία ομάδα κυριαρχεί.

II.3. ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Το παιχνίδι,ως βασική δραστηριότητα του παιδιού,έγινε αντικείμενο πληθώρας ψυχολογικών ερευνών από κοινωνικούς επιστήμονες.Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση θεωριών οι οποίες επιχείρησαν αφενός να εντοπίσουν τα κίνητρα που ωθούν το παιδί προς το παιχνίδι και αφετέρου να κατανοήσουν το νόημα και το σκοπό του.

II.3.1. Θεωρία της πλεονάζουσας ενεργητικότητας

“Αναπτύχθηκε από τον ποιητή Von Schiller (1875) και την υποστήριξε ενεργά ο Spencer (1873).Η θεωρία αυτή υποστηρίζει ότι το παιχνίδι είναι αποτέλεσμα της περίσσειας ενέργειας που υπάρχει στο παιδί και αυτή η πλεονάζουσα ενέργεια διοχετεύεται σε άσκοπη αναζήτηση ικανοποίησης.Επομένως το παιχνίδι είναι καλή ευκαιρία γι'απαλλαγή από αυτήν την ενέργεια.Γι'αυτό όταν οι απαιτήσεις της δουλειάς μειώνονται και αυξάνει ο ελεύθερος χρόνος το παιδί ασχολείται πιά πολύ με το παιχνίδι”

(Κιτσαράς,1988,σελ.96).

Η θεωρία αυτή έχει αρνητικά στοιχεία όπως ότι δεν εξηγεί γιατί ορισμένα παιδιά παίζουν ακόμα και όταν έχουν εξαντληθεί ή πως μερικά παιχνίδια όπως εκείνα των ρόλων προσφέρουν στο παιδί χαρά και ικανοποίηση.

Γεγονός είναι ότι μ'αυτήν τη θεωρία μπορεί να δικαιολογηθεί η εκλογή παιχνιδιών με ζωηρότερες ενέργειες,όχι όμως και να ερμηνευτεί το παιχνίδι.

II.3.2. Θεωρία της επιβεβαίωσης του Εγώ. Σύμφωνα με τον Πληθάκη

“Για τον Janet το παιχνίδι χρησιμεύει για να δώσει στο παιδί με ελάχιστη προσπάθεια το συναίσθημα της χαράς, το οποίο συνοδεύει τις επιτυχίες. Οι θρίαμβοι της ζωής είναι σπάνιοι και εξασφαλίζονται με μεγάλη προσπάθεια. Ενώ, δεν συμβαίνει το ίδιο με τις φανταστικές νίκες του παίκτη, οι οποίες τονώνουν το θάρρος της ζωής και αναζωογονούν τις ψυχικές λειτουργίες. Με το παιχνίδι το παιδί επιζητεί να επιβεβαιώσει το Εγώ, να δοκιμάσει τις δυνατότητες του και να φτάσει όσο το δυνατόν νωρίτερα το επίπεδο των μεγαλύτερων”

(Πληθάκης, 1977).

Η θεωρία αυτή ερμηνεύει μόνο ένα είδος παιχνιδιών καθώς δεν μπορεί να βρει εφαρμογή στα μιμητικά παιχνίδια για παράδειγμα, τα οποία είναι αυθόρμητα σ' αντίθεση με τα αγωνιστικά όπου καταβάλλεται συνειδητή προσπάθεια για επιτυχία και επιβεβαίωση.

II.3.3. Θεωρία της προγονικής κληρονομικότητας ή αταβισμού.

“Σ' αυτή τη θεωρία το παιχνίδι δεν αποτελεί ωφέλιμη λειτουργία στο άτομο αλλά στο είδος. Στηρίζεται στον περίφημο βιογενετικό νόμο του Haeckel, κατά τον οποίο η ανάπτυξη του παιδιού αποτελεί ανακεφαλαίωση της εξέλιξης της ανθρωπότητας και αυτή η ανακεφαλαίωση γίνεται με το παιχνίδι. Το παιχνίδι χρησιμεύει για να εξαλείψει με την άσκηση όλες τις περιττές στοιχειώδεις λειτουργίες”

(Πολυμενάκου, 1988).

Η θεωρία αυτή δε φαίνεται ν' ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα διότι δε θα μπορούσε μια άσκηση όπως το παιχνίδι, να έχει σαν αποτέλεσμα την εξασθένηση των λειτουργιών, προς τις οποίες απευθύνεται. Το πεδίο εφαρμογής αυτής της θεωρίας εμφανίζεται περιορισμένο, χωρίς ωστόσο να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι εμπεριέχει ενδιαφέροντα στοιχεία, όπως ότι το παιδί όταν παίζει πρέπει να διέλθει από όλους τους σταθμούς εξέλιξης του ανθρωπίνου είδους.

II.3.4. Θεωρία της προπαρασκευής ή αυτοαγωγής

Σύμφωνα με τον Αντωνιάδη

“αναπτύχθηκε από τον Gross (1898 - 1901), ο οποίος στην αρχή ενδιαφέρθηκε για το παιχνίδι των ζώων και μετά για το παιχνίδι των ανθρώπων. Το παιχνίδι θεωρείται ότι είναι παράγωγο των ατομικών ενστίκτων. Είναι δηλαδή κάτι που φέρνει τα ένστικτα του ανθρώπου στην επιφάνεια, τα σταθεροποιεί και τα γυμνάζει, για να προετοιμάσει το παιδί για την ηλικία της ωριμότητας”

(Αντωνιάδης, 1994, σελ. 29).

Η θεωρία αυτή μπορεί να ερμηνεύσει μερίδα μόνο του παιδικού παιχνιδιού. Βέβαια, το παιχνίδι όντως αποτελεί μια άσκηση των ζωτικών λειτουργιών του παιδιού αλλά υπάρχουν και τα μιμητικά, ανταγωνιστικά παιχνίδια τα οποία δεν ερμηνεύονται. Εξάλλου, δεν εξηγεί το ερώτημα γιατί παίζουν και οι ενήλικες, αφού το παιχνίδι θεωρείται σαν μέσο προετοιμασίας για την ενήλικη ζωή. Μ' αυτήν τη λογική θα έπρεπε να παίζουν μόνο τα παιδιά και όχι οι μεγάλοι.

II.3.5. Θεωρία της κάθαρσης ή ψυχαναλυτική

Σύμφωνα μ'αυτή τη θεωρία η οποία βασίζεται στη θεωρία της κάθαρσης του Αριστοτέλη

“με το παιχνίδι δίνεται διέξοδος στις καταπιεστικές από τη συνείδηση έμφυτες τάσεις και παρορμήσεις (Freud,Lange Adler)”
(Κιτσαράς,1988,σελ.97).

Πιο συγκεκριμένα:

“μέσω του παιχνιδιού ικανοποιούνται χωρίς κίνδυνο,ορισμένες επιθυμίες ή και βίαια πάθη,τα οποία απωθεί η συνείδηση και καταδικάζει ο πολιτισμός. Έτσι ο χορός είναι είδος αθώου παιχνιδιού,που επιτρέπει στο γεννητήσιο ένστικτο να εκδηλωθεί ακίνδυνα”

(Αντωνιάδης,1994,σελ.30)

Το μειονέκτημα και αυτής της θεωρίας είναι ότι μπορεί να ερμηνεύσει περιορισμένο είδος παιχνιδιών χωρίς να είναι δυνατή η γενικότερη εφαρμογή της.

II.3.6. Θεωρία της ανακούφισης ή αναψυχής

Σύμφωνα με τον Κιτσαρά η θεωρία αυτή είναι γνωστή από τον Αριστοτέλη και υποστηρίζει ότι:

“το παιχνίδι προσφέρει τη δυνατότητα να ξεκουραστεί το μυικό σύστημα”

(Κιτσαράς,1988,σελ.97).

Η θεωρία αυτή αν και δίνει μια ερμηνεία,έχει πολλές ελλείψεις καθώς δεν εξηγεί γιατί παίζουν τα ξεκούραστα άτομα ή γιατί υπάρχει ανταγωνισμός στις παιχνιδώδης δραστηριότητες.

II.3.7. Θεωρία της ζωικής λειτουργίας

Όπως αναφέρει ο Αντωνιάδης

“Ο Ελβετός ψυχολόγος (Paraparde, υποστήριξε ότι η ζωική λειτουργία επιτυγχάνεται με το παιχνίδι και διαμορφώνονται τα όργανα του ανθρωπίνου σώματος. Το παιχνίδι δίνει στον οργανισμό του παιδιού και ιδιαίτερα στο νευρικό σύστημα, την αναγκαία διέγερση γι’ ανάπτυξη”

(Αντωνιάδης, 1994, σελ. 30).

Η θεωρία αυτή εστιάζει περισσότερο στο τι επιτυγχάνεται με το παιχνίδι και δεν εξηγεί γιατί παίζει το παιδί. Εξάλλου αγνοεί το γεγονός ότι σε παιχνιδώδης δραστηριότητες συμμετέχουν συχνά και ενήλικα άτομα, των οποίων η ανάπτυξη έχει ολοκληρωθεί.

II.3.8. Η θεωρία του Piaget

Ως προς την ερμηνεία του παιχνιδιού ενδιαφέρουσα είναι και η τοποθέτηση του μεγάλου ερευνητή J. Piaget. Σύμφωνα με την Κουτσουβάνου

“Ο Piaget εντάσσει στην ψυχολογία της νοημοσύνης τη θεωρία και το φαινόμενο του παιχνιδιού. Θεωρεί το παιχνίδι ως ένα βασικό μέσο της ανάπτυξής της”

(Κουτσουβάνου, 1994, σελ. 19).

“Η νοημοσύνη σύμφωνα με τον Piaget είναι μια βιολογική λειτουργία μέσω της οποίας ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον κόσμο και προσαρμόζεται σ’ αυτόν. Η προσαρμογή αυτή επιτυγχάνεται με την εξισορροποιητική δράση δύο αντίθετων αλληλοσυμπληρούμενων λειτουργιών που είναι η αφομοίωση και η συμμόρφωση.

Η αφομοίωση συνίσταται στην ενσωμάτωση των εξωτερικών ερεθισμάτων και αντιλήψεων σε προυπάρχουσες νοητικές δομές του ατόμου.

Με τη συμμόρφωση το άτομο τροποποιεί και διαμορφώνει τις εσωτερικές νοητικές δομές έτσι ώστε να είναι σε θέση κάθε φορά να κατανοεί τα δεδομένα της εμπειρίας του”

(Kamii και Derries,1974,σελ.21).

Όπως μας πληροφορεί η Κουτσουβάνου ο Piaget θεωρεί το παιχνίδι βασικό μέσο επίτευξης της διαδικασίας της αφομοίωσης και διακρίνει τρεις βασικές μορφές του που αντιστοιχούν σε ανάλογες βαθμίδες της νοημοσύνης:

“α./ **Το παιχνίδι άσκησης**, ανάλογο με την αισθησιοκινητική ανάπτυξη, άσκηση και νοημοσύνη.

β./ **Το συμβολικό παιχνίδι**, όπου έχουμε φανταστικές παραστάσεις και εργασίες πάνω σε αντικείμενα.

γ./ **Το παιχνίδι κανόνων**, που προϋποθέτει κοινωνικές ή διαπροσωπικές σχέσεις”

(Κουτσουβάνου,1994,σελ.22).

Κάθε μία από τις παραπάνω θεωρίες έχει τη δική της αξία καθώς ερμηνεύει κάποια πλευρά του παιχνιδιού. Σχεδόν όλες οι θεωρίες βλέπουν το παιχνίδι ως χρήσιμη ενέργεια για την ανάπτυξη του παιδιού και ταυτόχρονα πηγή χαράς και διασκέδασης. Ωστόσο, καμιά σχεδόν δεν εξηγεί ικανοποιητικά το φαινόμενο του παιχνιδιού. Η δυσκολία αυτή μάλλον οφείλεται στην ίδια τη φύση και την πολυπλοκότητα του παιχνιδιού.

Ως πιο αξιόλογη ίσως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η προσέγγιση του Piaget, ο οποίος ουσιαστικά θεωρεί το παιχνίδι μέσο έκφρασης του παιδιού, μια δραστηριότητα με την οποία η εξωτερική πραγματικότητα μεταβάλλεται και αφομοιώνεται στο Εγώ του

παιδιού. Φαίνεται τελικά, ότι για τον Piaget το παιχνίδι είναι κατά κάποιον τρόπο η έκφραση της παιδικής διανοητικότητας.

II.4. ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Η νοητική ανάπτυξη του παιδιού στηρίζεται κυρίως στη νοημοσύνη η οποία

“θεωρείται γενικά ανώτερη πνευματικά λειτουργία”

(Παπαγεωργίου,1985,σελ.196).

Διάφορες σχολές ψυχολογίας ασχολήθηκαν με την μελέτη της νοημοσύνης.

“Σήμερα η πιό αποδεκτή από όλους θεωρία για τη νοημοσύνη βασίζεται πάνω στις εργασίες του Piaget”

(Κουτσουβάνου,1994,σελ.11).

Όπως αναφέρει ο Παπαγεωργίου,για τον Piaget

“η νοημοσύνη δεν είναι παρά μία ιδιαίτερη μορφή της βιολογικής προσαρμογής των οργανισμών.Η ζωή είναι μια μορφή προσαρμογής στις μεταβολές του περιβάλλοντος.Η ανθρώπινη νοημοσύνη είναι μια ιδιαίτερη μορφή προσαρμογής που πήρε ζωή στην εξέλιξή της.Η έννοια αυτή της προσαρμογής,ορίζεται σαν μια δυναμική κατάσταση ισορροπίας ανάμεσα στο περιβάλλον και τον ζωντανό οργανισμό.Έτσι,που και να αφομοιώνει το περιβάλλον,αλλά συγχρόνως,να συμμορφώνεται σε αυτό”

(Παπαγεωργίου,1985,σελ.194).

Ο Piaget προεκτείνει τις έννοιες αυτές της αφομοίωσης και της συμμόρφωσης στη νοημοσύνη και υποστηρίζει ότι:

“η νοημοσύνη αφομοιώνει τις εμπειρίες της σε πλαίσια εννοιολογικά,σε πλαίσια κινητικά κ.ά.,τροποποιώντας τα ακατάπαυστα.Είναι η ίδια λοιπόν μια έκφραση προσαρμογής μέσα από την σταδιακή εξέλιξη της ισορροπίας ανάμεσα στους μηχανισμούς αφομοίωσης και συμμόρφωσης.Η νοημοσύνη δεν

παίρνει τις ρίζες της από αυτήν καθ'αυτήν την αντίληψη των πραγμάτων αλλά ούτε από τη συνειδητοποίηση του Εγώ. Παίρνει τις ρίζες της από τη συνειδητοποίηση της αλληλεπίδρασής τους”

(Camii και Derries, 1979, σελ. 28 - 29).

Σύμφωνα με τον Piaget:

“ο οργανισμός εξελισσόμενος κάτω από τη βιολογική ωρίμανση, δομεί τον εξωτερικό κόσμο και δομείται συγχρόνως ο ίδιος, κατακτώντας ένα - ένα τα σκαλοπάτια της πνευματικής ανάπτυξης”

(Piaget, 1969, σελ. 37).

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη αυτή είναι σύμφωνα με τον ίδιο μελετητή οι εξής:

“Η οργανική ανάπτυξη και ιδιαίτερα η νευρολογική ωρίμανση, η άσκηση και η εμπειρία μέσω της δράσης, οι μεταβιβάσεις και οι επιδράσεις του περιβάλλοντος και τέλος, η εξισορρόπηση, όπου το άτομο με τη δράση του εξισορροπεί στις μεταβολές του περιβάλλοντος” (ο.π.)

Ο Παρασκευόπουλος μας πληροφορεί ότι ο Piaget διακρίνει τις εξής περιόδους ανάπτυξης:

α./ **Ασθησιοκινητική περίοδος** (0 - 2 ετών),

β./ **Προσυλλογιστική περίοδος** (3^ο έως 6^ο έτος),

γ./ **Συγκεκριμένη σκέψη** (7^ο έως 11^ο έτος).”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 158).

Ως προς τη θέση του παιχνιδιού κατά την εξέλιξη της νοημοσύνης στις διάφορες περιόδους ανάπτυξης ο Piaget αναφέρει:

“είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς το παιχνίδι εμφανίζεται σχεδόν απ' την αρχή της ζωής του παιδιού. Το παιχνίδι

DEBORAH LEVINS ON / SUPERSTOCK

Γα παιδιόια παίξει

*Το παιχνίδι είναι
σχεδόν η «δεύτερη
φύση» του παιδιού.*

*Το βοηθά ν' αναπτύξει τη φαντασία του, αλλά και
τις ικανότητές του. Ωστόσο, υπάρχουν κάποια πράγ-
ματα που πρέπει να έχουν οι γονείς υπόψη τους,
ώστε η συναισθηματική ωρίμανση του παιδιού μέ-
σα από το παιχνίδι να είναι και σωστή και ασφαλής.*

Πιν. Ι. Περίοδοι ανάπτυξης της νόησης κατά τον Piaget.

I. ΑΙΣΘΗΣΙΟΚΙΝΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (από τη γέννηση ως το 2ο έτος)
II. ΠΡΟΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (3ο ως 6ο έτος) <p>Αρχίζει η συμβολική λειτουργία και η γλώσσα. Αρχίζει να λειτουργεί η φαντασία.</p> <p>Η σκέψη παρουσιάζει τα εξής μειονεκτήματα:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Το παιδί στις λέξεις που χρησιμοποιεί αποδίδει αφελείς σημασίες (προέννοιες) που είναι προσωπικές, τυχαίες, μονομερείς γενικεύσεις.
• Η σκέψη είναι εγωκεντρική.
• Το παιδί δεν μπορεί να συνεξετάζει περισσότερα του ενός χαρακτηριστικά συγχρόνως.
• Η σκέψη δεν έχει αναστερωσιμότητα. <p>Η προσυλλογιστική περίοδος χωρίζεται σε δύο επιμέρους περιόδους: την προεννοιολογική (3ο και 4ο έτος) και τη διαισθητική (5ο και 6ο έτος). Η διαισθητική περίοδος θεωρείται ως μεταβατική φάση. Τα παραπάνω αρνητικά χαρακτηριστικά της σκέψης αρχίζουν να παρακμάζουν και να εμφανίζονται τα πρώτα μηνύματα των λογικών νοητικών πράξεων.</p>
III. ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΣΚΕΨΗ (7ο ως 11ο έτος)
IV. ΑΦΑΙΡΕΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (12ο και άνω)

δηλαδή, υπάρχει δυνητικά μέσα στις ίδιες τις λειτουργίες της νοημοσύνης και πιο συγκεκριμένα όταν υπερτερεί η αφομοίωση σε βάρος της συμμόρφωσης”

(Piaget, 1969, σελ. 166 - 167).

II.4.1. Αισθησιοκινητική περίοδος

Ο Richmond περιγράφει την εμφάνιση και τις μορφές του παιχνιδιού κατά την αισθησιοκινητική περίοδο ως εξής:

“Η αισθησιοκινητική περίοδος χαρακτηρίζεται από μια νοημοσύνη χωρίς σκέψεις, χωρίς έννοιες, χωρίς εσωτερική αναπαράσταση, είναι δηλαδή ουσιαστικά πρακτική. Μέσα σ’ αυτήν την αισθησιοκινητική συμπεριφορά υπάρχει ενσωματωμένο και το παιχνίδι, το οποίο στην πρώτη του μορφή διατηρείται και στη συνέχεια, σαν το κινητικό παιχνίδι άσκησης που δεν περιέχει κανένα συμβολισμό ούτε ιδιαίτερη τεχνική. Συνίσταται στο να επαναλαμβάνει από καθαρή και μόνο ικανοποίηση, διάφορες συμπεριφορές που αποκτήθηκαν προηγουμένως και που είχαν αρχικό σκοπό την προσαρμογή”

(Richmond, 1970, σελ. 27).

“Το μωρό π.χ. που ανακάλυψε τυχαία κρεμασμένο πάνω από το κεφάλι του ένα αντικείμενο που έχει τη δυνατότητα να κουνήσει, επαναλάβει την κίνηση που θα κάνει την πρώτη φορά, μόνο για να καταλάβει τι έγινε. Αυτή η συμπεριφορά δεν είναι παιχνίδι. Είναι προσαρμογή σε ένα τυχαίο εξωτερικό ερέθισμα. Έχοντας όμως κατανοήσει τι συμβαίνει επαναλαμβάνει αδιάκοπα αυτήν τη δραστηριότητα από καθαρή ευχαρίστηση λειτουργίας των αισθήσεων (η κίνηση, ο θόρυβος του αντικειμένου), και απ’ την ευχαρίστηση του να είναι η αιτία αυτού του πράγματος” (ο.π.).

Συνοπτικά, μπορεί να λεχθεί ότι το παιδί σ'αυτήν την περίοδο, αρχίζει να ασχολείται κυρίως μέσω του παιχνιδιού, ενεργά και ουσιαστικά με το περιβάλλον αποκομίζοντας τα πρώτα ψήγματα γνώσης και εμπειρίας.

II.4.2. Προσυλλογιστική περίοδος

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο :

“προς το τέλος της αισθησιοκινητικής περιόδου (18^{ος} μήνας - 2^ο έτος) πραγματοποιείται μια θεμελιώδης μεταμόρφωση στον πνευματικό κόσμο του παιδιού: εμφανίζεται η συμβολική λειτουργία, η συμβολική σκέψη. Αυτή η μεταμόρφωση, με τις σημαντικές της βέβαια επιδράσεις στη νοημοσύνη έχει ως κύριες ενδείξεις, αφενός την ανάπτυξη εκ μέρους του παιδιού της ανακλητικής μνήμης, και αφετέρου το συμβολικό παιχνίδι, όπου το παιδί προσποιείται ότι ένα αντικείμενο είναι κάτι άλλο. Έτσι, τώρα, μέσω αυτού του είδους παιχνιδιού γίνεται ικανό να δημιουργεί εσωτερικά σύμβολα, εικόνες, ονομασίες, τα οποία αντιπροσωπεύουν, πρόσωπα, πράγματα ακόμη και συμβάντα όταν αυτά είναι απόντα απ'τις αισθήσεις”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 32 - 33).

Το είδος αυτό του παιχνιδιού φαίνεται πως επιτελεί περισσότερο απ'όλα τα άλλα είδη την πιο ουσιαστική λειτουργία μέσα στη ζωή του παιδιού. Ο Piaget αναφέρει πως :

“το παιδί σ'αυτή την περίοδο της ζωής του είναι υποχρεωμένο να προσαρμόζεται αδιάκοπα σ'ένα κοινωνικό πλαίσιο ενηλίκων ατόμων, του οποίου τα συμφέροντα και οι κανόνες του διαφεύγουν. Παράλληλα αντιμετωπίζει τις μεταβολές του φυσικού περιβάλλοντος που δεν μπορεί να καταλάβει καλά”

(Piaget, 1969, σελ. 168).

Φαίνεται πως μέσα σ'αυτές τις συνθήκες το παιδί δεν μπορεί εύκολα να ικανοποιήσει τις νοητικές και συναισθηματικές του ανάγκες όπως οι ενήλικες. Γι'αυτό η ύπαρξη ενός τομέα δραστηριότητας όπου το κυριότερο μέλημά του θα είναι η κατανόηση της πραγματικότητας γύρω του και η συμμετοχή σ'αυτήν, με τις δικές του δυνάμεις, καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική. Έτσι, το συμβολικό παιχνίδι είναι στην ουσία ο τρόπος για την απόκτηση ικανοποιήσεων και πραγματοποίηση επιθυμιών, καθώς και μέσω άσκησης της νοητικής του ικανότητας.

“Στη δομή του, το παιζόμενο σύμβολο είναι για το άτομο ό,τι είναι το λεκτικό σήμα για την κοινωνία” (ο.π. σελ.169).

Στη ζωτική λειτουργία του συμβολικού παιχνιδιού αναφέρεται και ο Richmond υποστηρίζοντας ότι :

“μέσα απ'αυτό, το παιδί χειρίζεται, συνθέτει και τροποποιεί την υπάρχουσα δομή εννοιών και την αντίληψή του για τον κόσμο”

(Richmond,1970,σελ.30).

Φαίνεται δηλαδή, ότι τώρα λειτουργεί η νοημοσύνη του σε σχέση με τις γνώσεις του για τον κόσμο και τα πράγματα γύρω του.

Ένα άλλο στοιχείο του συμβολικού παιχνιδιού είναι σύμφωνα με τον ίδιο μελετητή η μίμηση.

“η οποία εμφανίζεται κι αυτή στο τέλος της αισθησιοκινητικής περιόδου, ως συμπεριφορά επανάληψης ορισμένων χαρακτηριστικών ενός ατόμου, στην αρχή παρουσία του, για να καταλήξει στη μίμηση εν απουσία του μοντέλου”(ο.π.).

Στη μίμηση το παιδί εμφανίζεται ικανό ν'αναπαριστά τρόπους, συμπεριφορές και χαρακτηριστικά αυτού που μιμείται, τα οποία κατά τη γνώμη του είναι τα πιο αντιπροσωπευτικά.

Για τον Richmond η σχέση της μίμησης με τη νοημοσύνη είναι ιδιαίτερα στενή καθώς “αυτή αποτελεί τον ενδιάμεσο μεταβατικό κρίκο ανάμεσα στις αισθησιοκινητικές εξωτερικές κινήσεις και την εσωτερική πνευματική εικόνα” (ο.π.σελ.32).

Την άποψη αυτή του Richmond για τη σχέση μίμησης και νόησης ενισχύει και η άποψη του Piaget ο οποίος αναφέρει ότι :

“η εσωτερική εικόνα ενός πράγματος ή ατόμου στην προσυλλογιστική περίοδο είναι η ίδια η μίμηση αυτού του πράγματος ή του ατόμου, εσωτερικευμένη”

(Piaget, 1969,σελ.174).

Η σπουδαιότητα αυτών των εσωτερικών παραστάσεων στην εξέλιξη και ανάπτυξη της νοημοσύνης είναι αυτονόητη.Γίνεται φανερό ότι η εμφάνιση της συμβολικής σκέψης και η έκφρασή της μέσα απ’το συμβολικό παιχνίδι του παιδιού, είναι απ’τα κυριότερα νοητικά του επιτεύγματα. Γι’αυτό δεν θα ήταν παράλογο αν υποστήριζε κανείς, πως το να σταματήσεις ένα παιδί σ’αυτό το στάδιο της ανάπτυξής του από το να παίζει, θα ισοδυναμούσε λίγο - πολύ με το να το σταματούσες από το να σκέφτεται.

II.4.3. Συγκεκριμένη σκέψη

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο :

“προχωρώντας το παιδί στη σχολική ηλικία, πραγματοποιεί όσον αφορά στο νοητικό τομέα, το μεγάλο άλμα απο τον εγωκεντρισμό και τη διαισθητική λογική, στην αποκέντρωση της αντίληψης και στις αναστρέψιμες νοητικές πράξεις. Το παιδί αρχίζει τώρα να παρουσιάζει συνεπή και σταθερή λογική”

(Παρασκευόπουλος, 1985,σελ.11).

Ταυτόχρονα μ'αυτήν τη σημαντικότερη αλλαγή στο νοητικό τομέα, το παιδί καλείται να αντιμετωπίσει και μιά επίσης σημαντική αλλαγή στη ζωή του, την είσοδό του στο σχολείο. Σ'αυτήν την φάση αναμένεται να επιδείξει συγκεκριμένα εξελικτικά επιτεύγματα τα οποία είναι τα εξής :

“Ν'αποκτήσει τις βασικές σχολικές γνώσεις και δεξιότητες, να διευρύνει και να ενισχύσει τις κινητικές δεξιότητες που απαιτούνται για την ενεργό συμμετοχή του στα συνήθη οργανωμένα παιχνίδια και αγωνίσματα, να αποκτήσει δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης και συνήθειες της καθημερινής ζωής και να επιδεικνύει ένα βαθμό επάρκειας και ανεξαρτησίας από την οικογένεια, να μπορεί να δημιουργεί και να διατηρεί φιλικές σχέσεις έξω από την οικογένεια, να επιδεικνύει ενδιαφέρον για τους συνομήλικους, να επιδιώκει τη συντροφιά τους και την αποδοχή τους, να επιδεικνύει ενδιαφέρον για την ηθική τάξη της κοινότητας στην οποία ζει και να διαθέτει κανόνες ηθικής ζωής, να γνωρίζει τους διάφορους κοινωνικούς θεσμούς και να πάρει στάση απέναντι στους θεσμούς αυτούς” (ο.π.σελ.14).

Για την κατάκτηση των παραπάνω επιτευγμάτων η σπουδαιότητα του παιχνιδιού είναι σχεδόν αυτονόητη.

Η μορφή του παιχνιδιού σ'αυτό το αναπτυξιακό στάδιο είναι κατεξοχήν κοινωνική - συντροφική και διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες και στόχους. Το παιδί της σχολικής ηλικίας μέσω του ομαδικού παιχνιδιού ασκείται στην πειθαρχία και τη συνεργασία, παίρνοντας μαθήματα αυτογνωσίας.

Διαμορφώνει ηθικούς κανόνες και συνείδηση ενώ ταυτόχρονα διδάσκεται το σεβασμό για την προσωπικότητα των άλλων. Μέσα από την άσκηση αποκτά όχι μόνο σημαντικές σωματικές δεξιότητες αλλά και δοκιμάζει τις δυνάμεις του, αποκτά αυτοπεποίθηση, θέτει και κατακτά στόχους, γνωρίζει τον εαυτό του. Τέλος με το παιχνίδι

εξασφαλίζει ευκαιρίες για καινούργιες εμπειρίες και γνώσεις, ασκεί την κρίση, την μνήμη και τη δημιουργικότητά του, αναπτύσσοντας έτσι τη νοημοσύνη του.

Συνοψίζοντας, γίνεται φανερό ότι το παιχνίδι είναι μια σοβαρή ενασχόληση του παιδιού για το πνεύμα του όσο και η τροφή για το σώμα του. Με το παιχνίδι το παιδί οδηγείται αναγκαστικά στην άσκηση των αισθήσεων που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για το ξύπνημα του πνεύματος και την ανάπτυξη της νοημοσύνης του.

II.5. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

“Το άτομο για να επιζήσει και να ολοκληρωθεί χρειάζεται κάτι περισσότερο από το σώμα και το νού. Χρειάζεται το συναίσθημα και τη διαπροσωπική σχέση”

(Παρασκευόπουλος, 1985, σελ. 196).

Η συναισθηματική ανάπτυξη του ατόμου αποτελεί ένα ακόμη μεγάλο και σημαντικό κεφάλαιο της συνολικής ανάπτυξής του, και “ακολουθεί και αυτή, όπως και όλες οι υπόλοιπες (σωματική, νοητική, κοινωνική), τη γενική αρχή ότι, ενώ αρχικά είναι μαζική με την πάροδο της ηλικίας υφίσταται διαφοροποίηση” (ο.π.).

Η πορεία της εξέλιξης των συναισθημάτων του βρέφους αρχικά εμφανίζεται ως μία συμπεριφορά γενική και ακαθόριστη.

“Το βρέφος τελεί είτε εν γενική διέγερση είτε εν ηρεμία. Στον πρώτο μήνα αρχίζει η διαφοροποίηση των πρώτων αρνητικών συναισθημάτων, στον τρίτο μήνα γίνεται η πρώτη διάκριση θετικών συναισθημάτων. Κατά το τέλος του δεύτερου έτους το άτομο διαθέτει τουλάχιστον έντεκα διαφορετικές συναισθηματικές αντιδράσεις. Τα κύρια χαρακτηριστικά των παιδικών αυτών συναισθημάτων είναι η μεγάλη ένταση, η μικρή διάρκεια και η αστάθεια” (ο.π. σελ. 196 - 198).

Σύμφωνα με τον Ericson

“η βρεφική ηλικία με την απόλυτη εξάρτηση από τους άλλους, ακόμα και για επιβίωση, είναι η πιο πρόσφορη περίοδος για το αναπτυσσόμενο άτομο να σχηματίσει στάση έναντι του κόσμου και αισιοδοξία για τη ζωή ή μία αρνητική στάση και συναισθηματική ανασφάλεια. Είναι η πιο κρίσιμη περίοδος για να επιλύσει την αναπτυξιακή κρίση του Εγώ, βασική εμπιστοσύνη ή δυσπιστία. Αν οι ανάγκες του παιδιού ικανοποιούνται πρόθυμα από τους ενήλικες τη στιγμή που παρουσιάζονται, το παιδί θα σχηματίσει μια γενικευμένη

στάση βασικής εμπιστοσύνης προς τους άλλους και αισιοδοξία για το μέλλον”

(Ericson,1990,σελ.259).

Μία απ τις βασικές ανάγκες του παιδιού σ’αυτήν την ηλικία είναι και το παιχνίδι καθώς, όπως αναφέρει ο Piaget

“το παιχνίδι υπάρχει δυνητικά μέσα στις ίδιες τις λειτουργίες της νοημοσύνης”

(Piaget,1969,σελ.166).

Έτσι, εύκολα θα υποστήριζε κανείς πως αν το παιδί βοηθηθεί στην επιθυμία και την τάση του για παιχνίδι τότε οι θετικές επιδράσεις στην συναισθηματική του υγεία είναι βέβαιες. Παίζοντας θα εξασκήσει τις αισθήσεις του και θ’αναπτύξει τις δεξιότητές του. Οι πλούσιες εμπειρίες που θα αποκτήσει με την κίνηση και τις αισθήσεις, με την επαφή με τ’αντικείμενα, με την ευχαρίστηση από το παιχνίδι με τους γονείς, θα βάλουν τις βάσεις για την μετέπειτα συναισθηματική του υγεία. Με το παιχνίδι θα βοηθηθεί να κάνει πολλά πράγματα μόνο του, να νιώσει ικανό για δημιουργία και έτσι θα αποκτήσει όχι μόνο αυτοπεποίθηση αλλά και το αίσθημα της ασφάλειας και της επάρκειας που εγγυώνται υγιή συναισθηματική ανάπτυξη.

Στην προσχολική ηλικία το παιχνίδι είναι ίσως το πιο βασικό μέσο που διαθέτει το παιδί για να επιλύει τα συναισθηματικά προβλήματα της ανάπτυξης και συνάμα ένας τρόπος έκφρασης.

Σύμφωνα με τον Ericson :

“Δύο απ’τις αναπτυξιακές κρίσεις της ηλικίας αυτής, δηλαδή η απόκτηση αυτονομίας ή αμφιβολίας (18^{ος} μήνας - 3^ο έτος), και η απόκτηση πρωτοβουλίας ή ενοχής (3^ο - 6^ο έτος), παίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση και εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού”

(Παρασκευόπουλος,1985,σελ.55).

“Ο τρόπος με τον οποίο θ’αντιμετωπίσουν οι γονείς την τάση του παιδιού για ενεργητικό έλεγχο του περιβάλλοντός του και για την επιβεβαίωση του Εγώ, θα καθορίσει κατά πόσο το παιδί θα εξέλθει από

αυτήν την ηλικία αποκτώντας πρωτοβουλία και αυτονομία ή αμφιβολία και ανασφάλεια”(ο.π.)

Η πλούσια και ποικίλη συναισθηματική συμπεριφορά του παιδιού λοιπόν, χρειάζεται να ν'αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής καθοδήγησης, γιατί φαίνεται ότι απο τη σωστή σχέση και στάση που θα αποκτήσει προς τα πρόσωπα και τα πράγματα του περιβάλλοντός του, θα εξαρτηθεί και ο τρόπος που θα χρησιμοποιεί τις ικανότητές του.

“Αν οι μορφές αλληλεπίδρασης γονέων παιδιού είναι τέτοιες ώστε οι προσωπικές επιλογές και προσπάθειες του παιδιού να οδηγούν σ'ευχάριστες εμπειρίες, δημιουργείται σ'αυτό η τάση να κάνει ελεύθερα τις δικές του επιλογές και να νιώθει εσωτερική ικανοποίησηγια τις αποφάσεις του”

(Παρασκευόπουλος,1985,σελ.90).

Απο τα παραπάνω προκύπτει ότι αν το παιδί ενισχύεται στις εξερευνητικές του προσπάθειες, ενώ συγχρόνως βοηθιέται να ασκεί έλεγχο στις παρορμήσεις του θ'αποκτήσει αυτονομία και συναισθηματική ασφάλεια.Ο κύριος τομέας στη ζωή του παιδιού όπου όλα αυτά θα βρουν εφαρμογή,είναι το παιχνίδι.Το παιχνίδι είναι γι'αυτό πεδίο δράσης, ανάπτυξης, πρωτοβουλιών και εξερεύνησης.Κάθε φορά που το παιδί παίζει περιμένει να φτάσει σ'ένα στόχο όπου ή θα τα καταφέρει ή θα νικηθεί αλλά ωστόσο θα δράσει, θα ενεργήσει, θ'αναπτύξει πρωτοβουλία. Έτσι, δεν θα πρέπει να συναντά εμπόδια σ'αυτές τις ενέργειες, αντίθετα χρειάζεται να του προσφέρονται όλες οι ευκαιρίες και τα μέσα ώστε παίζοντας να καλύπτει τις ανάγκες του και να νιώθει ψυχική ηρεμία, πληρότητα και ισορροπία.

Σ'αυτήν την ηλικία υπάρχει το πιο πρόσφορο έδαφος ώστε μέσω του παιχνιδιού το παιδί ν'αντισταθμίζει τη φυσική του αδυναμία έναντι των ενηλίκων και να ισορροπεί ψυχολογικά.

Πιν. 2. Ψυχοκοινωνικές κρίσεις στην ανάπτυξη του Εγώ κατά τον Erikson

I. ΒΑΣΙΚΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ή ΔΥΣΠΙΣΤΙΑ (βρεφική ηλικία)

II. ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ή ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ (2ο ως 3ο έτος)

Το νήπιο παρορμώμενο από τις νέες του κατακτήσεις στον κινητικό και γνωστικό τομέα, εγκαταλείπει την πλήρη εξάρτηση της βρεφικής ηλικίας και αρχίζει να εξερευνά τον κόσμο γύρω του. Στη φάση αυτή αρχίζει επίσης και η άσκηση στον έλεγχο των σφιγκτήρων. Αν οι γονείς ενισχύουν τις εξερευνητικές προσπάθειες του παιδιού, ενώ συγχρόνως το βοηθούν να ασκεί αυτοέλεγχο στις παρορμήσεις του, το παιδί θα αποκτήσει αυτονομία και θα νιώθει προσωπική υπερηφάνεια.

Αντίθετα, αν αποτύχει να αποκτήσει μια καλώς αυτοελεγχόμενη αυτονομία θα νιώθει μια γενικευμένη ανασφάλεια και μια διαρκή αμφιβολία για τον εαυτό του και τους άλλους.

III. ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ή ΕΝΟΧΗ (3ο ως 6ο έτος)

Το νήπιο διαθέτει τώρα σχεδόν απεριόριστη ποσότητα ενέργειας, την οποία διοχετεύει σε κάθε είδους δημιουργική δράση. Παρορμώμενο από την καλπάζουσα φαντασία του, επιδίδεται σε ποικίλες δραστηριότητες που του επιτρέπουν να εξερευνήσει τον κόσμο των δυνατοτήτων και των πιθανών λύσεων. Συχνά εκτελεί μια δραστηριότητα χωρίς να ενδιαφέρεται για την ολοκλήρωσή της και το τελικό αποτέλεσμα, αλλά απλώς για τη δράση. Στη φάση αυτή διαμορφώνεται και το Υπερεγώ. Αν οι νέες αυτές πρωτοβουλίες του παιδιού καταλήξουν να είναι μέσα στις δυνατότητες του παιδιού και μέσα στα όρια που έχουν θέσει οι γονείς, το παιδί θα αποκτήσει μια γενικευμένη τάση για πρωτοβουλία. Αλλιώς,

το παιδί θα νιώθει μια διαρκή ενοχή για καθετί που επιχειρεί στην πραγματικότητα ή στην φαντασία του.

ΙV. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ή ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ (σχολική ηλικία)

V. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ή ΣΥΓΧΥΣΗ ΡΟΛΩΝ (εφηβική ηλικία)

VI. ΟΙΚΕΙΟΤΗΤΑ ή ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ (νεανική ηλικία)

VII. ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ή ΑΥΤΟΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ (μέση ώριμη ηλικία)

VIII. ΚΑΤΑΞΙΩΣΗ ή ΑΠΟΓΝΩΣΗ (γεροντική ηλικία)

II.6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Η κοινωνική ανάπτυξη ακολουθεί την ίδια πορεία που χαρακτηρίζει τη νοητική και τη συναισθηματική ανάπτυξη. Όπως υποστηρίζει η Κουτσουβάνου :

“Υπάρχει μια εξέλιξη από τη γενική και σφαιρική ανάπτυξη προς στάδια προοδευτικής ειδικότητας και ατομικότητας. Ειδικότερα από την ηλικία των πέντε τα παιδιά αναπτύσσουν μιά συνεχώς συγκεκριμένη και διαφοροποιημένη αντίληψη για τα πράγματα που τους αρέσουν, που δε δέχονται ή που απορρίπτουν στους άλλους”
(Κουτσουβάνου, 1990, σελ.27).

Η ίδια για τη διαφοροποίηση αυτή επισημαίνει ότι :

“είναι αποτέλεσμα της εμπειρίας και της ωρίμανσης. Παρατηρείται μιά προοδευτική εξέλιξη από τους εγωκεντρικούς χαρακτηρισμούς άλλων ανθρώπων προς τους μη εγωκεντρικούς. Η ικανότητα συνύπαρξης και συνεργασίας με τους άλλους, επίλυση διαφορών και υποταγής των προσωπικών επιθυμιών στις επιθυμίες των άλλων απαιτεί κοινωνική εμπειρία και επαφή” (ο.π.σελ.28).

Η πρώτη συστηματική προσπάθεια για την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού γίνεται με την προσχολική αγωγή. Κυρίαρχο ρόλο σ' αυτήν κατέχει το παιχνίδι, καθώς αποτελεί τον κορμό των δραστηριοτήτων της.

Όπως αναφέρεται στο “βιβλίο των δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο” του Ο.Ε.Δ.Β. το ομαδικό παιχνίδι :

“Συμβάλλει στη συνεργασία και στο αίσθημα ότι το παιδί ανήκει σε μια ομάδα. Στα πλαίσια της συντροφιάς το παιδί αρχίζει ν' αποκτά τον έλεγχο των συναισθημάτων του και μαθαίνει να συμμορφώνεται στους απλούς κανονισμούς της ομάδας. Έτσι αποκτά βασικές κοινωνικές δεξιότητες καθώς μιμείται ευκολότερα τη συμπεριφορά ενός συνομηλίκου παρά υπακούει στις εντολές ενός ενηλίκου. Ταυτόχρονα αισθάνεται περήφανο γιατί έχει μιά συντροφιά

δική του μέσα στην οποία έχει αξία ως άτομο γι'αυτό και αρχίζει να τροποποιεί την κοινωνική συμπεριφορά του για το καλό της ομάδας αυτής”

(Υ.Π.Ε.Π.Θ.,1990,σελ.83).

Σημαντική θεωρείται η συμβολή του παιχνιδιού στην ανεξαρτητοποίησή του όπως και στην εξάλειψη του εγωκεντρισμού του.

“Το ομαδικό παιχνίδι αποτελεί μηχανισμό ανεξαρτητοποίησης απο το οικογενειακό περιβάλλον.Η ομάδα προσφέρει σ'αυτό μια σωστή βάση στην οποία θεμελιώνονται οι μελλοντικές σχέσεις του με τους άλλους.Συγχρόνως, μέσω του παιχνιδιού στα πλαίσια μιας ομάδας του δίνεται η ευκαιρία να λειτουργεί λιγότερο εγωκεντρικά. Μέσα στην οικογένεια άσχετα απο τις ικανότητες του, είναι αντικείμενο αγάπης και θαυμασμού. Ως μέλος μιάς ομάδας συνομηλίκων - συμπαικτών αντιλαμβάνεται ότι η θέση του δεν είναι απόλυτα ασφαλής και οφείλει να παλέψει για να κερδίσει την προσοχή και τον σεβασμό των άλλων.Αντιλαμβάνεται επιπλέον ότι οι αντιδράσεις των άλλων απέναντί του είναι πιο αντικειμενικές απ'τις αντιδράσεις των δικών του. Αποτέλεσμα αυτής της διαπίστωσης είναι η βαθμιαία αντικατάσταση της εγωκεντρικής συμπεριφοράς του”
(ο.π.σελ.84).

Για την ιδιαίτερη συμβολή του ομαδικού παιχνιδιού στην διαδικασία της κοινωνικής ανάπτυξης τους ο Αντωνιάδης αναφέρει :

“Τα κινητικά - ομαδικά παιχνίδια, απο τη φύση τους διευκολύνουν τις συγκινήσεις και δημιουργούν ευχάριστη διάθεση, μαθαίνουν στα παιδιά τη σημασία της συναναστροφής και πως να μοιράζονται ρόλους ακολουθώντας τους κανόνες του παιχνιδιού. Αυτή η πειθαρχία των νεαρών παικτών έχει μεγάλη σημασία για το κοινωνικό τους σχηματισμό και καθιστά το παιχνίδι το πρώτο

κοινωνικό σχολείο, περιορίζοντας τις επιθυμίες των παιδιών και υποτάσσοντάς τους σε υποχρεώσεις”

(Αντωνιάδης, 1994, σελ. 40).

Γίνεται φανερό ότι για να αποκτήσει το παιδί κοινωνικές δεξιότητες και να διατηρήσει έτσι, τη θέση του σε μια ομάδα σήμερα και στην ευρύτερη κοινωνία στο μέλλον πρέπει να μάθει πως επηρεάζει τα μέλη της ομάδας και πως επηρεάζεται από αυτά, να μάθει να μοιράζεται πράγματα και να εκφράζει συναισθήματα, τις παρατηρήσεις και τις εμπειρίες του μ'έναν τρόπο κατανοητό και αποδεκτό απ'τους άλλους. Φαίνεται πως μέσω του παιχνιδιού αυτό είναι δυνατό. Υποτασσόμενο στους κανόνες του το παιδί διευκολύνει την κοινωνικότητά του. Παίζοντας το ρόλο του, το παιδί αποκτά την αίσθηση της ευθύνης και του σεβασμού. Ταυτόχρονα η κοινή χρήση των παιχνιδιών και του άλλου απαραίτητου υλικού, η προσπάθεια και ιδιαίτερα οι συγκινήσεις που ζεί μαζί με άλλα παιδιά, οι χαρές και οι ικανοποιήσεις, επιτρέπουν την μεταξύ τους προσέγγιση. Έτσι, αναπτύσσεται και το αίσθημα της φιλίας που αποτελεί σημαντικό σταθμό στην ανάπτυξη της κοινωνικότητάς του.

Συνοψίζοντας θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως το παιχνίδι αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά ίσως μέσα, για την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού καθώς η συμμετοχή σ'αυτό δημιουργεί τις πρώτες επαφές έξω απ'την οικογένεια, την ανάγκη για υπακοή σε κανόνες και την υιοθέτηση συμπεριφορών, την εξάλειψη του εγωκεντρισμού και ταλικά επιτρέπει στο παιδί την οικοδόμηση ενός δικού του τρόπου κοινωνικής συναλλαγής.

Μ'αυτόν τον τρόπο η αξία του παιχνιδιού αποδεικνύεται μεγάλη όχι μόνο για τη σωματική και πνευματική αγωγή του παιδιού αλλά και γιατί διευκολύνει την κοινωνική προσαρμογή του, βοηθώντας έτσι την ανάπτυξη της σύνολης προσωπικότητάς του.

II.7. ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το παιχνίδι, ως ένας απ'τους βασικότερους τομείς δράσης του παιδιού ενδιαφέρει όχι μόνο τους γονείς και όσους άμεσα ασχολούνται με την ανατροφή του, αλλά κυρίως την εκπαίδευση και τους φορείς της.

Σήμερα πλέον αποτελεί κοινή παραδοχή ότι το παιδί δεν είναι η μικρογραφία ενός ενηλίκου, αλλά ξεχωριστή οντότητα με πολύπλοκο ψυχικό κόσμο που επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες αποτελώντας ωστόσο μια οργανική ενότητα. Έτσι,

“η αγωγή του παιδιού πρέπει να τείνει προς την ενότητα του ψυχοσωματικού οργανισμού που αποτελεί ένα αδιαίρετο όλο και η μόρφωσή του να γίνεται με φυσικό και αβίαστο τρόπο”

(Υ.Π.Ε.Π.Θ.,1990,σελ.11).

Εξάλλου, η Κουτσουβάνου επισημαίνει ότι

“ το παιδί απο τη φύση του είναι ένα πλάσμα με γνώσεις. Αν το παιδί έχει ιδέες σχετικά με τον κόσμο, τις οποίες δεν έχει διδαχτεί και δεν έχει κληρονομήσει, τότε πρέπει ν'απέκτησε τις αντιλήψεις αυτές μέσα απο τη δική του αλληλεπίδραση με το περιβάλλον. Το παιδί προσπαθεί μόνο του να συνθέσει μια κοσμοαντίληψη και περιορίζεται μόνο απο τις ικανότητες και την εμπειρία του. Η επιθυμία για γνώση είναι μέρος της φύσης του παιδιού, επομένως η εκπαίδευση δε χρειάζεται ν'απασχοληθεί με την δημιουργία μιας διάθεσης προς τη γνώση. Η εκπαίδευση πρέπει να μην εξασθενήσει την προδιάθεση αυτή με υπερβολικά αυστηρά προγράμματα που αναστατώνουν το ρυθμό μάθησης του παιδιού”

(Κουτσουβάνου,1994,σελ.116).

Σύμφωνα με τον Κιτσαρά :

“η παιδαγωγική σήμερα θεωρεί το παιχνίδι ως φυσική μέθοδο με την οποία τα παιδιά μαθαίνουν και αποκτούν εμπειρίες και γι'αυτό

φροντίζει να διαποτίσει τη διδασκαλία με τη χαρούμενη ατμόσφαιρα του παιχνιδιού”

(Κιτσαράς,1988,σελ.99).

Ο ίδιος μελετητής επισημαίνει ότι :

“γενικά το σύγχρονο σχολείο έχει την τάση να χρησιμοποιεί μεθόδους διδασκαλίας που κάνουν τα παιδιά ικανά να μαθαίνουν με τον ίδιο ενθουσιασμό που χαρακτηρίζει το αυθόρμητο παιχνίδι τους. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι με τις μεθόδους αυτές τα παιδιά κάνουν ό,τι θέλουν. Οι μέθοδοι αυτές χρησιμοποιούν την ορμή του παιδιού για παιχνίδι, και οι ενέργειες που πηγάζουν απ’αυτό είναι κάθε άλλο παρά άσκοπες και περιττές. Είναι ενέργειες σοβαρές, έντονες και αυθόρμητες. Είναι ανάλογες με τις ενέργειες του παιχνιδιού σε ανώτερη όμως μορφή” (ο.π.σελ.102).

Τον ιδιαίτερο ρόλο του παιχνιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία τονίζει και ο Αντωνιάδης υποστηρίζοντας ότι :

“η αξία του παιχνιδιού ως μέσου αγωγής είναι τεράστια καθώς στις διάφορες μορφές του διευκολύνει ιδιαίτερα την εκπαιδευτική διαδικασία, συμβάλλοντας στην πολύπλευρη και συνολική εξέλιξη του παιδιού”

(Αντωνιάδης,1994,σελ.15).

Ο ίδιος μελετητής ιδιαίτερα επισημαίνει ότι :

“Το παιδί με το παιχνίδι εξωτερικεύει τον εσωτερικό του κόσμο, εκφράζει τις ανησυχίες του, προβάλλει τις δυσκολίες του και εξομολογείται έμμεσα τα προβλήματά του. Ο δάσκαλος παρατηρώντας το παιχνίδι του παιδιού ανακαλύπτει στοιχεία γι’αυτό, που θα του επιτρέψουν να το προσεγγίσει με τους κατάλληλους χειρισμούς κατά την εκπαιδευτική διαδικασία” (ο.π. σελ.293).

Απο τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι η εκπαιδευτική δύναμη του παιχνιδιού είναι μεγάλη. Τα παιδιά με το παιχνίδι μπορούν ν’αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες όσο με κανένα άλλο μέσο. Γι’αυτό η μέθοδος του καταναγκασμού, της πειθαρχικής και άκαμπτης παιδαγωγικής

πρέπει να εξοστρακιστεί απο το σχολείο. Γιατί μόνο όταν η διδασκαλία παίρνει το χαρακτήρα του παιχνιδιού φαίνεται πως εξασφαλίζεται η αυθόρμητη συνδρομή του πνεύματος και η συγκέντρωση της προσοχής του. Έτσι, η προσάρτηση των γνώσεων γίνεται εύκολα και η ικανότητα για την αφομοίωσή τους ολοκληρώνεται.

Σήμερα το μεγαλύτερο μέλημα του δασκάλου χρειάζεται να είναι η διέγερση των μαθητών ώστε να λάβουν ενεργό μέρος στην εκπαιδευτική διαδικασία και τη γενικότερη σχολική εργασία. Κυρίαρχος τρόπος διέγερσης του ενδιαφέροντος του παιδιού αποδεικνύεται το παιχνίδι, καθώς αποτελεί φυσικό τρόπο πρόσκτησης γνώσεων. Είναι ανάγκη η εκπαίδευση να αξιοποιήσει την φυσική ορμή του παιδιού για παιχνίδι, για την πλήρωση παιδαγωγικών και μορφωτικών σκοπών. Με την παιχνιδώδη διδασκαλία θα γεννηθεί στο παιδί η αγάπη για τη μάθηση, αγάπη που θα την κουβαλά πάντα μαζί του.

II.8. ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΓΟΝΕΙΣ

Το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί τον πρώτο φυσικό χώρο στον οποίο το παιδί θα πρωτοέρθει σε επαφή με τον κόσμο του παιχνιδιού. Η βαρύτητα ή όχι που αποδίδουν οι γονείς στο ρόλο του παιχνιδιού για την ανάπτυξη του παιδιού, αποτελεί έναν πολύ σημαντικό παράγοντα για τις παιγνιώδεις δραστηριότητές του, ο οποίος τις διευκολύνει και τις προωθεί ή τις εμποδίζει. Κατ'αυτόν τον τρόπο γονείς που έχουν συνειδητοποιήσει τις ωφέλειες του παιχνιδιού, οδηγούν και συμβάλλουν στην παιγνιώδη ενασχόληση του παιδιού συμμετέχοντας πολλές φορές και οι ίδιοι.

Βέβαια, η σύγχρονη βιομηχανική εποχή και οι ρυθμοί ζωής που έχει προκαλέσει, δεν παρέχουν πάντα τις προϋποθέσεις στη σύγχρονη οικογένεια, ώστε να στηρίζει και να διευκολύνει το παιδικό παιχνίδι.

Συγκεκριμένα, η εντατική εργασία και των δύο γονέων, η συγκέντρωση των οικογενειών σε μικρά διαμερίσματα, η ανεπάρκεια των παιχνιδότοπων στις πόλεις, η απουσία της αυλής και της παραδοσιακής γειτονιάς, καθιστούν το παιχνίδι έξω από το σπίτι μία όχι τόσο εύκολη δραστηριότητα. Έτσι, συχνά το παιδί περιορίζει το παιχνίδι του στο χώρο του σπιτιού που στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι και πολύ άνετος.

Ταυτόχρονα, ο ενθουσιασμός που διακρίνει το παιδικό παιχνίδι, το μετατρέπει πολλές φορές σε ιδιαίτερα θορυβώδη δραστηριότητα, γεγονός που ενοχλεί τους γονείς και τους αναγκάζει να εμποδίζει το παιδί να παίζει.

Εξάλλου, ο μικρός χώρος του σπιτιού, η ύπαρξη επικίνδυνων αντικειμένων σ'αυτόν και η αταξία που δημιουργεί το παιδικό παιχνίδι είναι αιτίες που συχνά οδηγούν τους γονείς σε σύγκρουση με τα παιδιά.

Τα πράγματα, καθώς μεγαλώνει το παιδί και αποκτά σχολικές υποχρεώσεις, περιπλέκονται περισσότερο, γιατί οι γονείς συνηθίζουν να θεωρούν πως με το παιχνίδι το παιδί σπαταλά άσκοπα τις ώρες που έπρεπε να αφιερώνει στη μελέτη.

Όλοι οι παραπάνω παράγοντες δρούν ανασταλτικά στην ικανοποίηση απ'τους γονείς μιας ζωτικότητας ανάγκης του παιδιού, όπως είναι το παιχνίδι.

Γι'αυτό, η συνειδητοποίηση εκ μέρους των γονέων της αναγκαιότητας του παιχνιδιού για την ομαλή ανάπτυξη του παιδιού καθίσταται απαραίτητη. Οι γονείς χρειάζεται να βοηθηθούν ν'αποκτήσουν διάθεση όχι μόνο για να διευκολύνουν το παιχνίδι του παιδιού τους αλλά και για να συμμετέχουν σ'αυτό.

Η αφιέρωση εξάλλου, λίγου από το χρόνο τους για να παίξουν με το παιδί τους είναι κάτι που σίγουρα θα έχει ευεργετική επίδραση όχι μόνο στο παιδί αλλά και στους ίδιους.

Ο κατάλληλος χώρος για παιχνίδι είναι ένας ακόμη παράγοντας για τον οποίο χρειάζεται η μέριμνα των γονέων. Τα παιδιά χρειάζονται έναν χώρο ασφαλή χωρίς επικίνδυνα και αιχμηρά αντικείμενα για να παίζουν.Εξίσου σημαντικό είναι να διδαχθούν τα παιδιά από τους γονείς πως να φροντίζουν και να διατηρούν σε τάξη αυτόν το χώρο. Το παιχνίδι είναι το πιο πρόσφορο μέσο για να το επιτύχουν.

Γενικά, οι γονείς έχουν καθήκον να διευκολύνουν το παιδί στις παιγνιώδεις δραστηριότητές του, γιατί αν για τον ενήλικο το παιχνίδι ταυτίζεται με την ψυχαγωγία, για το παιδί είναι η ίδια η ύπαρξή του, και το αποτελεσματικότερο μέσο για την αβίαστη νοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξή του.

Όπως αναφέρει ο Αντωνιάδης (1994) :

“Ένα γερό παιδί παίζει περίπου 15.000 ώρες στα πρώτα έξι χρόνια της ζωής του και άλλες 10.000 ώρες στη διάρκεια της σχολικής ζωής του. Αναλογιζόμενος αυτούς τους αριθμούς,

συνειδητοποιεί κανείς ότι αξίζει να ενδιαφερθούμε για το αν, πότε, πως, που, και με τι πρέπει να παίξει το παιδί μας”

(Α.Αντωνιάδης, 1994, σελ. 34).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΙΙΙ.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την προσέγγιση του θέματος έγινε ανασκόπηση της σχετικής επιστημονικής βιβλιογραφίας. Για το σκοπό αυτό πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις στη βιβλιοθήκη του Τ.Ε.Ι. Πατρών, στη βιβλιοθήκη του Παιδαγωγικού Τμήματος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και στη βιβλιοθήκη της Χ.Α.Ν. Θεσσαλονίκης. Επίσης πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις - επικοινωνίες με την κυρία Ι. Πατεινάκη, Παιδοψυχίατρο, Διευθύντρια του Κέντρου Παιδοψυχικής Υγιεινής του Ι.Κ.Α. Θεσσαλονίκης, με τον κύριο Α.Αντωνιάδη, Καθηγητή των Τ.Ε.Φ.Α.Α. Θεσσαλονίκης και την κυρία Ρ.Μανούση, Παιδαγωγό, Διευθύντρια του Κέντρου Προσχολικής Αγωγής “Ηλιαχτίδα” στην Κέρκυρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV

IV.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Γενικά, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού όσον αφορά στο παιχνίδι είναι σχετικά περιορισμένος. Οι τομείς που δίνουν την ευκαιρία ν'ασχοληθεί μ'αυτό το αντικείμενο σε ουσιαστικό βαθμό, είναι λίγοι. Παιδικόι σταθμοί, Ειδικά σχολεία, κατασκηνωτικά προγράμματα, είναι τα πλαίσια όπου ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να χρησιμοποιήσει με ουσιαστικό τρόπο το παιχνίδι.

Απο την άλλη πλευρά όμως στα περισσότερα πλαίσια εργασίας του, καθώς έρχεται σε επαφή με γονείς, έχει την δυνατότητα να παρέμβει ενημερωτικά, συμβουλευτικά και επιμορφωτικά για να τονίσει τι σημαίνει παιχνίδι και τι εκφράζει για την ανάπτυξη και την διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού. Παράλληλα μ'αυτήν την ενημέρωση ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να πετύχει την ευαισθητοποίηση των γονέων σχετικά με την σωστή επιλογή των παιχνιδιών.

Ταυτόχρονα, οι γονείς θα πρέπει να διδαχτούν χειρισμούς με τους οποίους θα μπορούσαν να επηρεάσουν, επικοδομητικά τα παιδιά στην επιλογή σωστών παιχνιδιών από τα ίδια. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να τους "διδάξει" με απτά παραδείγματα και κατανοητούς όρους την ψυχολογία, τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των παιδιών σε κάθε φάση ανάπτυξής τους.

Ένα άλλο επίπεδο δράσης είναι η πληροφόρηση για το ποιά παιχνίδια είναι χρήσιμα, ώστε, σε συνδιασμό και με τα παραπάνω να κατανοήσουν ότι η επιλογή των παιχνιδιών να γίνεται σε συνάρτηση με την ηλικία των παιδιών (π.χ. το γεγονός ότι ένα διδακτικό παιχνίδι έχει πολλά να προσφέρει στη διαμόρφωση μιας σωστής προσωπικότητας δεν σημαίνει ότι ο γονέας θα έχει την απαίτηση από ένα παιδί ηλικίας δύο ετών να παίξει μ'αυτό). Πρέπει να γνωρίζει ότι η δυνατότητα του

παιδιού για μάθηση και το δυναμικό του είναι καθορισμένα σε κάθε ηλικία.

Τελειώνοντας, χρειάζεται να επισημανθεί, ότι στα πλαίσια που ο κοινωνικός λειτουργός έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ουσιαστικά το παιχνίδι, η προσφορά του μπορεί να είναι μεγάλη. Έχοντας τις γνώσεις που χρειάζονται, και κρίνοντας τις ανάγκες και την προσωπικότητα κάθε παιδιού με την βοήθεια αυτών των γνώσεων, έχει την ευκαιρία μέσα από το οργανωμένο αλλά και το ελεύθερο παιχνίδι, να παίξει σημαντικό ρόλο σ' αυτήν την κρίσιμη ηλικία της ανάπτυξης και να προσφέρει έργο πολύτιμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

V.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Βασικός σκοπός αυτής της μελέτης ήταν η παρουσίαση της συμβολής του παιχνιδιού στη διανοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

Οι επιμέρους στόχοι ήταν :

- α. Να διερευνηθεί η εμφάνιση και η διαμόρφωση του παιχνιδιού ανά τους αιώνες.
- β. Να παρουσιαστούν τα είδη και στάδια του παιδικού παιχνιδιού.
- γ. Να παρουσιαστούν οι υπάρχουσες θεωρίες για την ερμηνεία του φαινομένου του παιχνιδιού.
- δ. Να επισημανθεί ο ρόλος του παιχνιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- ε. Να παρουσιαστεί ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στα επαγγελματικά πλαίσια που αφορούν στη φροντίδα του παιδιού.

Με βάση τους αρχικούς σκοπούς της μελέτης αυτής, ως συμπεράσματα μπορούν ν'αναφερθούν τα εξής :

1. Το παιχνίδι αποτελεί για το παιδί αναπόσπαστο κομμάτι της διανοητικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξής του.

α. Με το παιχνίδι το παιδί ασκείται σε βασικές νοητικές λειτουργίες. Παίζοντας ασκεί την αντίληψη, τη μνήμη, την προσοχή καθώς και την κρίση του, ενώ ταυτόχρονα αποκτά βασικές εμπειρίες και γνώσεις.

β. Το παιδί παίζοντας εξασφαλίζει συναισθηματική πληρότητα και ισορροπία αλλά και δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών και δράσης, γεγονός που εγγυάται την ψυχική του υγεία.

γ. Το παιχνίδι και ειδικότερα το ομαδικό αποτελεί άριστο μέσο για την κοινωνικοποίηση και την κοινωνική ένταξη του παιδιού.

2. Η ενασχόληση του ανθρωπίνου γένους με το παιχνίδι απηχεί τις εκάστοτε χωροχρονικές αντιλήψεις και ακολουθεί τις αλλαγές του τρόπου διαβίωσης του ανθρώπου.

3. Το είδος του παιχνιδιού που προτιμά το παιδί είναι ανάλογο με την ψυχοσωματική του ανάπτυξη. Έτσι, κατά την διαδικασία της ανάπτυξης στρέφεται από το μοναχικό και παράλληλο στο ομαδικό και συνεργατικό.

4. Σχεδόν όλες οι θεωρίες για την ερμηνεία του παιχνιδιού βλέπουν το παιχνίδι ως χρήσιμη ενέργεια για την ανάπτυξη του παιδιού και ταυτόχρονα πηγή χαράς και διασκέδασης. Ωστόσο καμιά απ'αυτές δεν ερμηνεύει ικανοποιητικά το φαινόμενο του παιχνιδιού. Το πρόβλημα φαίνεται πως οφείλεται στην ίδια τη φύση και την πολυπλοκότητα του παιχνιδιού το οποίο θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως μια σύνθετη ενέργεια όσο και ο ίδιος ο άνθρωπος.

5. Το παιχνίδι αποτελεί το πιο φυσικό μέσο διδασκαλίας. Με τη μάθηση μέσω του παιχνιδιού εξασφαλίζεται η αυθόρμητη συνδρομή του πνεύματος, η ψυχική προσπάθεια είναι μεγαλύτερη και η αφομοιωτική ικανότητα πιο ολοκληρωμένη.

Υ.2. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1/ Το παιχνίδι να καθιερωθεί στις συνειδήσεις των ενηλίκων, και ιδιαίτερα όσων έχουν άμεση συμμετοχή και ρόλο στην ανατροφή του (γονείς, εκπαιδευτικοί), ως βασική, βιοτική ανάγκη του παιδιού με σημαντική προσφορά στη συνολική ανάπτυξή του.

2/ Η Πολιτεία οφείλει να μεριμνήσει ώστε το παιχνίδι να έχει τη θέση που του αρμόζει σε σχέση με την προσφορά του, στην εκπαιδευτική διαδικασία.

3/ Το σχολείο όπως και οι γονείς, χρειάζεται να συμβάλλουν θετικά, να οδηγήσουν και να διευκολύνουν το παιδί στο παιχνίδι.

4/ Η δημιουργία παιδότοπων, ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή της υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα, είναι επιτακτική ανάγκη καθώς τα παιδιά χρειάζονται χώρους άνετους όπου θα μπορούν να παίζουν δίχως κινδύνους.

5/ Να μπει το παιχνίδι και ανάλογες εκδηλώσεις, σε προγράμματα των Δήμων και των Κοινοτήτων.

6/ Να γίνεται ενεργητική αξιοποίηση του ελεύθερου που προσφέρει την ευκαιρία να παίξει και να ψυχαγωγηθεί κανείς με την οικογένειά του.

7/ Καθιέρωση επιμορφωτικών σεμιναρίων για γονείς και εκπαιδευτικούς σχετικά με θέματα που αφορούν στο παιδί και το παιχνίδι του γενικότερα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΔΙΑΚΥΡΞΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ - ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΝΩΣΗ 1977

1. Τα παιδιά είναι η βάση του κόσμου, του μέλλοντος. Τα παιδιά έπαιξαν σ'όλες τις εποχές και σ'όλους τους πολιτισμούς.
2. Το παιχνίδι, όπως οι ανάγκες τροφής, υγείας, προστασίας και αγωγής, είναι ζωτικό, για την ανάπτυξη του δυναμισμού όλων των παιδιών.
3. Το παιχνίδι είναι ενστικτώδες, θεληματικό και αυθόρμητο. Είναι φυσικό και εξερευνητικό.
4. Το παιχνίδι είναι επικοινωνία και έκφραση, κρίκος που ενώνει τη σκέψη με τη δράση.
5. Το παιχνίδι αγγίζει όλες τις απόψεις της ζωής.
6. Το παιχνίδι βοηθά στη φυσική, πνευματική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.
7. Το παιχνίδι είναι ένα μέσο, που βοηθά το άτομο, να μάθει να ζεί και όχι μόνο να περνά τον καιρό του.

Πηγή : Α.Αντωνιάδης " Το παιχνίδι "
Εκδόσεις UNIVERSITY STUDIO PRESS,ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΠΩΣ Ο Κ.Λ. ΘΑ ΔΙΑΛΕΞΕΙ ΕΝΑ ΟΜΑΔΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να διαλέξει για την ομάδα του ένα παιχνίδι :

- Που ξέρει ότι είναι διασκεδαστικό και συγχρόνως έχει κάτι να προσφέρει.
- Που συμπεριλαμβάνει όλα τα παιδιά της Ομάδας.
(Να αποφεύγονται τα παιχνίδια που αποκλείουν τους αδύνατους παίκτες, ή που το παιδί βγαίνει από το παιχνίδι σαν χάσει).
- Που ταιριάζει στο χώρο που υπάρχει.
- Που ταιριάζει στην περίπτωση, ζωηρό, για να ζεσταθούν τα παιδιά, να γνωρισθούν, να ξεσκάσουν κ.λ.π.
Ήσυχο όταν κάνει ζέστη ή όταν γίνεται για ξεκούραση.

ΠΩΣ Ο Κ.Λ. ΘΑ ΔΙΔΑΞΕΙ ΕΝΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

- Να γνωρίζει καλά το παιχνίδι και τους κανόνες του.
- Να έχει από πριν έτοιμο το υλικό που χρειάζεται.
- Να το εξηγήσει καθαρά και με σαφήνεια : τοποθετώντας τους παίκτες σε γραμμές ή σε κύκλο, βάζοντας μερικά παιδιά να το παίξουν δοκιμαστικά.
- Να εξηγήσει πώς αρχίζει το παιχνίδι, πώς τελειώνει, πως κερδίζει μια ομάδα.
- Να μην εξακολουθεί για πολλή ώρα ένα παιχνίδι. Πρέπει ο Κ.Λ. να το αλλάξει πριν κουραστούν οι παίκτες.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΟΜΑΔΙΚΩΝ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ

Παιχνίδια σωματικής άσκησης

1) Ζωηρά :

“Το κυνήγι της αρκούδας”

Ένα παιδί κάνει την αρκούδα , έχει ένα χαρτόνι καρφίτσωμένο στην πλάτη του. Τα υπόλοιπα παιδιά παριστάνουν τους κυνηγούς. Έχουν από ένα μολύβι ή ένα κομμάτι κιμωλία στο χέρι, με το οποίο προσπαθούν να τραβήξουν μια μολυβιά πάνω στο χαρτόνι που είναι στην πλάτη της αρκούδας. Αν το καταφέρουν θα την έχουν σκοτώσει.

Η αρκούδα όμως έχει τρεις φωλιές τοποθετημένες σε σχήμα τριγώνου, όπου δεν μπορούν να την ακολουθήσουν οι κυνηγοί. Είναι όμως υποχρεωμένη να βγει απ’τη φωλιά της αν ο αρχηγός των κυνηγών μετρήσει ως το 10.

Έχει στο χέρι ένα ραβδί καμωμένο από εφημερίδα και με το οποίο προσπαθεί να ρίξει κάτω τα καπέλλα (επίσης από εφημερίδες) που φορούν οι κυνηγοί. Όποιος κυνηγός χάσει το καπέλλο του πεθαίνει και πρέπει να σταθεί ακίνητος στο μέρος που έπεσε το καπέλλο του.

“Οι κακοί μάγοι”

Τρία - τέσσερα παιδιά παριστάνουν τους μάγους. Κινηγούν τα άλλα παιδιά και μόλις τα αγγίξουν τα “μαρμαρώνουν”.

Το μαρμαρωμένο παιδί μπορεί και πάλι να τρέξει, μόνο αν το αγγίξει ένα ελεύθερο παιδί. Ο κοινωνικός λειτουργός ορίζει μια διάρκεια τριών λεπτών, κατόπιν το παιχνίδι σταματά και αν όλα τα παιδιά δεν είναι μαρμαρωμένα εκείνη τη στιγμή, οι μάγοι έχουν χάσει.

Το παιχνίδι ξαναρχίζει με άλλους μάγους. Καλό είναι να υπάρχει ένα διακριτικό για τους μάγους.

2) Σκυταλοδρομίες :

“οι χάρτινες σακκούλες”

Τα παιδιά χωρισμένα σε γραμμές το ένα πίσω απ’το άλλο. Λίγα μέτρα μπροστά απ’τις γραμμές βρίσκεται ένα καπέλλο ή καλάθι κοντά στο οποίο ο κοινωνικός λειτουργός έχει βάλει έναν ίσο αριθμό χάρτινων σακκουλιών. Κάθε παιδί πρέπει να έλθει με τη σειρά του να πάρει μια σακούλα, να την ξεδιπλώσει, να την φουσκώσει και να την σκάσει. Κερδίζει η γραμμή που τελειώνει πρώτη.

“Σκυταλοδρομία με μπάλλα”

Τα παιδιά είναι τοποθετημένα σε δύο παράλληλες σειρές. Κάθε σειρά έχει μια μπάλλα πίσω του χάμω. Το δεύτερο παιδί σκύβει, την παίρνει και τη ρίχνει πίσω του πάλι, κ.ο.κ. Το τελευταίο παιδί παίρνει τη μπάλλα, τρέχει στην αρχή της γραμμής και το παιχνίδι εξακολουθεί ώσπου όλα τα παιδιά να ξανάρθουν στις αρχικές τους θέσεις. Κερδίζει η σειρά που τελειώνει πρώτη.

3) Παιχνίδια γυμναστικής :

“Το μαγικό σκουπόξυλο”

Τα παιδιά βρήκαν σε μια γωνιά το σκουπόξυλο της μάγισσας και θέλουν να το δοκιμάσουν. Το καθαλκεύουν και φεύγουν : (τρέξιμο στις μύτες των ποδιών). Τους παρασύρει : (τρέχουν πιο γρήγορα σηκώνοντας ψηλά τα γόνατα). Περνούν ένα δάσος : (στις μύτες, σκύβοντας για να μη κτυπήσουν στα δέντρα). Περνούν από λίμνη : το σηκώνουν όσο πιο ψηλά μπορούν για να μη βραχεί. Πηδούν από

κορυφή σε κορυφή του βουνού. Περπατούν στις στέγες των σπιτιών (με το ένα πόδι, για να μη σπάσουν τα κεραμίδια κ.ο.κ.).

“Το ποντικάκι”

Ένα σακκουλάκι με φασόλια (ή σιτάρι, ή άμμο) είναι δεμένο στη μια άκρη ενός σχοινού. Ο κοινωνικός λειτουργός βαστά την άλλη άκρη και το γυρίζει με φόρα κάτω απ’τα πόδια των παιδιών που σχηματίζουν κύκλο γύρω του. Τα παιδιά πηδούν για να αποφύγουν να τους αγγίξει το ποντικάκι. Όταν κτυπηθεί ένα παιδί πηγαίνει σε ένα ορισμένο απ’τον κοινωνικό λειτουργό παιδί, που έχει και αυτό ένα “ποντικάκι” και παίζει το ίδιο παιχνίδι με όσα παιδιά χάνουν. Ποιό παιδί θα μείνει τελευταίο στο κύκλο του κοινωνικού λειτουργού ;

4) Παιχνίδια υγιεινής :

“Οι βούρτσες των δοντιών και τα μικρόβια”

Τα παιδιά δίνουν τα χέρια και σχηματίζουν κύκλο. Παριστάνουν τα δόντια, εκτός από δύο που είναι βούρτσες των δοντιών και βρίσκονται στη μέση του κύκλου και τέσσερα που είναι απ’έξω κάνουν τα μικρόβια. Τα μικρόβια δοκιμάζουν να μπούν μέσα στον κύκλο. Οι βούρτσες προσπαθούν να τα πιάσουν και τα δόντια να τα εμποδίσουν να περάσουν για να μπούν μέσα στο κύκλο. Οι βούρτσες μπορούν να μπαίνουν και να βγαίνουν ελεύθερα. Ένα μικρόβιο που έπιασε μια βούρτσα είναι χαμένο και βγαίνει απ’το παιχνίδι. Όταν όλα τα μικρόβια είναι χαμένα ή κατόρθωσαν να μπούν μέσα στον κύκλο, αλλάζουν οι ρόλοι και το παιχνίδι ξαναρχίζει.

“Το αλφάβητο υγιεινής”

Ο κοινωνικός λειτουργός χωρίζει τα παιδιά σε δύο μικρές ομάδες. Σε κάθε ομάδα δίνει ένα κουτάκι με πολλά χαρτονάκια. Στο κάθε χαρτονάκι είναι γραμμένο από ένα γράμμα. Τα παιδιά προσπαθούν να

συναρμολογήσουν τα γράμματα και να σχηματίσουν λέξεις σχετικές με την Υγεία (π.χ. νερό - βούρτσα - ήλιος - γάλα κ.λ.π.).

Ποιά ομάδα θα μπορέσει να συναρμολογήσει τις περισσότερες λέξεις ;

Παρατηρήσεις :

- Πρέπει φυσικά το κάθε κουτάκι να περιέχει τα ίδια γράμματα ώστε οι δυνατότητες να είναι οι ίδιες για κάθε ομάδα.
- Ο κοινωνικός λειτουργός θα συστήσει στα παιδιά να σχηματίσουν λέξεις με λίγα γράμματα ώστε με τα γράμματα που έχουν στη διάθεσή τους να μπορέσουν να συναρμολογήσουν όσο είναι δυνατόν περισσότερες λέξεις.

5) Παιχνίδια επιδεξιότητας :

“Η ουρά του κροκοδείλου”

Τα παιδιά είναι το ένα πίσω από το άλλο και βαστιούνται από τους ώμους. Το τελευταίο έχει μια μακρυνά ουρά.

Το πρώτο παιδί της σειράς προσπαθεί να πιάσει την ουρά του τελευταίου παιδιού χωρίς όμως γι' αυτό να χαλάσει η σειρά.

“Χτύπησε το καμπανάκι”

Ο κοινωνικός λειτουργός έχει κρεμάσει ένα καμπανάκι σε ένα σχοινί ή σε ένα στεφάνι που το έχει στερεώσει μεταξύ δύο καθισμάτων. Τα παιδιά με τη σειρά τους προσπαθούν, ρίχνοντας ένα σκληρό μπαλλάκι, να κτυπήσουν το καμπανάκι. Το παιχνίδι αυτό, μπορεί να αποτελέσει μέρος μεγάλου παιχνιδιού, όπου, για να μπουν τα παιδιά στο “παλάτι της βασιλοπούλας” ή “στη σπηλιά των νάνων”, πρέπει να κτυπήσουν το κουδούνι με ένα μαγικό τρόπο.

6) Παιχνίδια μπάλλας :

“Το κάστρο”

Τα παιδιά στέκονται σε πολύ μεγάλο κύκλο. Το κάθε παιδί έχει ανοικτά τα πόδια του ώστε να ακουμπούν στα πόδια του διπλανού του κ.ο.κ. Ένα παιδί είναι στη μέση του κύκλου με μια μπάλλα. Πετάει τη μπάλλα ψηλά, προσπαθώντας να τη ρίξει έξω απο τον κύκλο, ενώ τα άλλα παιδιά προσπαθούν να την εμποδίσουν μόνο με τα χέρια τους. Αν η μπάλλα πέσει έξω από τον κύκλο ή περάσει μέσα απ'τα πόδια κάποιου παιδιού ή απ'το δεξί του μέρος, τότε χάνει και παίρνει τη θέση του άλλου παιδιού στον κύκλο και το παιχνίδι εξακολουθεί. Κάθε φορά που ένα παιδί πιάνει τη μπάλλα χωρίς βέβαια να κουνήσει τα πόδια απο τη στάση του, κερδίζει ένα βαθμό (χάντρα, φασόλι, κ.λ.π.).

“Η μπάλλα στο πανέρι”

Ο κοινωνικός λειτουργός έχει ένα καλάθι με μπάλλες. Τα παιδιά είναι σκορπισμένα γύρω του. Στο σύνθημα, ο κοινωνικός λειτουργός αρχίζει να αδειάζει το πανέρι πετώντας τις μπάλλες προς όλες τις κατευθύνσεις. Τα παιδιά μόλις μαζέψουν μια μπάλλα τρέχουν και τη βάζουν στο πανέρι. Ο κοινωνικός λειτουργός κερδίζει αν το πανέρι του αδειάσει εντελώς. Τα παιδιά κερδίζουν αν καταφέρουν να φέρουν πίσω τις μπάλλες τόσο γρήγορα ώστε το πανέρι να μην αδειάζει. Ο κοινωνικός λειτουργός στην αρχή είναι σκυμμένος κοντά στο πανέρι. Όταν αδειάσει, σηκώνεται, το παιχνίδι τότε σταματά, μαζεύονται οι μπάλλες και ξαναρχίζει το παιχνίδι.

Παιχνίδια πνευματικής ανάπτυξης

1) Παρατηρητικότητας

“Τα τετράγωνα”

Ο κοινωνικός λειτουργός δείχνει στα παιδιά ένα χαρτί χωρισμένο σε τετράγωνα από τα οποία μερικά είναι μαυρισμένα. Τα παιδιά ζωγραφίζουν το ίδιο σχέδιο αφού παρατηρήσουν καλά το χαρτί του κοινωνικού λειτουργού.

“Οι μισές κάρτες”

Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο μικρές ομάδες. Για το παιχνίδι αυτό χρειάζονται εικονογραφημένες κάρτες κομμένες στα δύο (ο κοινωνικός λειτουργός κάνει στο κάθε κομμάτι της κάρτας ένα σημάδι για να μπορέσει εύκολα να τις ταιριάξει).

Πως παίζεται : Το μισό από κάθε κάρτα είναι τοποθετημένο σε μια άκρη της αίθουσας από την ανάποδη. Οι άλλες μισές κάρτες είναι τοποθετημένες στην άλλη άκρη του δωματίου με την εικόνα προς τα πάνω. Όταν ο κοινωνικός λειτουργός πει “εμπρός”, τα παιδιά τρέχουν και μαζεύουν από ένα κομμάτι κάρτα απ’αυτά που είναι γυρισμένα ανάποδα και ύστερα προσπαθούν να το ταιριάξουν με μια από αυτές που βρίσκονται στην άλλη άκρη της αίθουσας. Τις δείχνουν τότε στον κοινωνικό λειτουργό και αν είναι σωστά ταιριασμένες μπορούν να τις πάνε στη γωνιά της αίθουσας που είναι η ομάδα τους, και να πάρουν άλλη μισή κάρτα να ταιριάξουν. Στο τέλος του παιχνιδιού κάθε ομάδα μετρά τις κάρτες της, και κερδίζει, βέβαια, όποιος έχει τις περισσότερες.

2) Παιχνίδια ακοής :

“Το κουδουνάκι”

Όλα τα παιδιά έχουν δεμένα τα μάτια τους εκτός από ένα. Το παιδί αυτό δένει τα χέρια του πίσω και φοράει στο λαιμό ένα κουδουνάκι. Τα άλλα παιδιά προσπαθούν να πιάσουν το παιδί με το

κουδούνι και αυτό προσπαθεί να ξεφύγει. Το παιδί που θα το πιάσει φοράει το κουδούνι και το παιχνίδι εξακολουθεί.

“Τικ - τακ”

Η ομάδα χωρίζεται στα δύο. Τα παιδιά βάζουν τα επανωφόρια τους γύρω - γύρω στο δωμάτιο. Ο κοινωνικός λειτουργός κρύβει ένα ρολόι κάτω από ένα επανωφόρι, αφού έχουν βγει όλοι έξω. Όταν γυρίσουν στο δωμάτιο, προσπαθούν να καταλάβουν που είναι κρυμμένο το ρολόι. Όταν ένα παιδί ακούσει το τικ - τακ, δεν πρέπει να δείξει στα άλλα ότι βρήκε το ρολόι, αλλά πρέπει να πάει σιγά να καθίσει στη θέση του, εκεί που είναι η ομάδα του. Η πρώτη ομάδα που έχουν καθίσει όλα της τα παιδιά, κερδίζει.

3) Παιχνίδια αφής :

“Τα ξυλάκια”

Τα παιδιά έχουν τα μάτια δεμένα. Πρέπει να τακτοποιήσουν μικρά ξυλάκια και να τα βάλουν με τη σειρά τους, ανάλογα με το μέγεθος τους.

“Βάζουμε τάξη”

Τα παιδιά κάθονται σε μεγάλο κύκλο. Στο καθένα ο κοινωνικός λειτουργός δίνει ένα κουτάκι με ένα είδος υλικού σε πολλά μεγέθη π.χ. κουμπιά διαφόρων μεγεθών, καρφιά διαφόρων μεγεθών, πετραδάκια ή βοτσαλάκια, ξυλάκια κ.ο.κ. Ο κοινωνικός λειτουργός δίνει διορία δύο λεπτών. Μέσα σ'αυτά, τα παιδιά πρέπει να τα έχουν τακτοποιήσει κατά είδος και κατά μέγεθος. Μετά από τα δύο λεπτά ανοίγουν τα μάτια και κοιτάζουν το αποτέλεσμα. Ύστερα παίρνουν ένα κουτί με διαφορετικού είδους υλικό και ξαναρχίζουν το παιχνίδι.

4) Παιχνίδια σιωπής και αυτοκυριαρχίας

“Ο φυλακισμένος”

Τα παιδιά στέκονται σε κύκλο σε κανονικές αποστάσεις. Στη μέση του κύκλου, είναι ένα παιδί δεμένο σε ένα ξύλο ή οτιδήποτε άλλο. Μερικά παιδιά βρίσκονται έξω απ’τον κύκλο. Είναι στρατιώτες που θέλουν να ελευθερώσουν το φυλακισμένο. Οι φύλακες, που έχουν τα μάτια δεμένα, δεν μπορούν να κουνηθούν από τη θέση τους, μπορούν όμως με τα χέρια τους να προσπαθήσουν να πιάσουν τους ελευθερωτές. Οι στρατιώτες κερδίζουν αν κατορθώσουν να μπουν στο κύκλο, να ελευθερώσουν το φυλακισμένο και να ξαναβγούν πάλι χωρίς να τους αντιληφθούν οι φύλακες.

“Τροχαία κίνηση”

Ο κοινωνικός λειτουργός κρατά στα χέρια του δύο δίσκους, ένα κόκκινο και ένα πράσινο. Τα παιδιά, είναι τα διάφορα οχήματα (τρόλεϋ, αυτοκίνητα). Όταν ο κοινωνικός λειτουργός σηκώνει τον κόκκινο δίσκο, όλα τα οχήματα πρέπει να σταματήσουν. Ο πράσινος δίσκος σημαίνει ξεκίνημα. Κάθε παιδί που κάνει λάθος πληρώνει πρόστιμο στον αστυφύλακα (π.χ. ένα φασόλι). Στο τέλος του παιχνιδιού κερδίζει το παιδί που έχει τα περισσότερα φασόλια (που θα έχει κάνει δηλαδή τα λιγότερα λάθη).

5) Παιχνίδια ταχύτητας και αντίληψης

“Οι κύκλοι”

Ο κοινωνικός λειτουργός διηγείται μια ιστορία και κάθε φορά που θα αναφέρει ένα αριθμό, τα παιδιά πρέπει να σχηματίσουν κύκλους με τόσα παιδιά όσα ανταποκρίνονται στον αριθμό που είπε ο

κοινωνικός λειτουργός, και να καθήσουν κάτω. Ο πρώτος κύκλος που σχηματίστηκε κερδίζει και κάθε παιδί του παίρνει ένα φασόλι.

“Ιστορία με αριθμούς”

Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και είναι αριθμημένα. Ο κοινωνικός λειτουργός διηγείται μια ιστορία με αριθμούς. Όταν ένα παιδί ακούσει τον αριθμό του κτυπά τα χέρια του. Αν ξεχάσει, χάνει ένα βαθμό. (Κάθε παιδί έχει πέντε βαθμούς).

6) Παιχνίδια μνήμης :

“Τα πέντε ζώα”

Τα παιδιά σκέπτονται πέντε ζώα και μιμούνται το τρόπο που περπατά το καθένα τους. Ύστερα ο κοινωνικός λειτουργός ονομάζει πολύ σιγά με τη σειρά τους τα ζώα αυτά λέγοντας πριν από το καθένα τον αριθμό του, π.χ. 1 άλογο, 2 βάτραχος, 3 λαγός, 4 πάπια, 5 σπουργίτης.

Μετά ο κοινωνικός λειτουργός δίνει μόνο έναν απ’τους αριθμούς και τα παιδιά πρέπει να θυμηθούν το αντίστοιχο ζώο και να το μιμηθούν.

Πολλές παραλλαγές παιχνιδιών μπορούν να γίνουν πάνω στο παιχνίδι αυτό, και τα παιδιά να μιμηθούν αντικείμενα, επαγγέλματα ή και απλώς διάφορες κινήσεις, κτυπήματα, κ.λ.π.

“Οι δύο εικόνες”

Η ομάδα χωρίζεται στα δύο. Η κάθε μικρότερη ομάδα έχει ένα αντίτυπο από την ίδια εικόνα. Την κοιτάζει για δύο λεπτά. Μετά ο κοινωνικός λειτουργός την παίρνει πίσω και κάνει διάφορες ερωτήσεις στα παιδιά σχετικές με την εικόνα αυτή. Ποιό παιδί παρατήρησε και θυμάται τις περισσότερες λεπτομέρειες ;

7) Παιχνίδια μιμητικής :

“Το μαγικό βιβλίο”

Η ομάδα χωρίζεται σε υποομάδες. Ο κοινωνικός λειτουργός δείχνει στα παιδιά ένα βιβλίο με εικόνες. Κάθε υποομάδα διαλέγει μία εικόνα και τρέχει σε μια γωνιά να ετοιμάσει την παράσταση. Ύστερα μιμούνται οι υποομάδες τις εικόνες τους και τα υπόλοιπα παιδιά πρέπει να μαντέψουν ποιά εικόνα διάλεξε η κάθε υποομάδα. Κερδίζει η υποομάδα που ήταν πιο παραστατική.

“Τα ρήματα”

Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές ομάδες. Κάθε ομάδα, διαλέγει ένα ρήμα. (Αν προτιμά ο κοινωνικός λειτουργός τους δίνει ένα χαρτονάκι όπου έχει σημειώσει ένα ρήμα, π.χ. μαζεύω, κόβω, πετώ κ.λ.π.).

Η κάθε ομάδα παριστάνει τότε το ρήμα αυτό, και οι υπόλοιπες προσπαθούν να μαντέψουν ποιό είναι το ρήμα αυτό. Κάθε παιδί όμως πρέπει να σκεφτεί και να μιμηθεί κάτι το διαφορετικό, π.χ. μαζεύω λουλούδια, χαρτιά από χάμω, τα βιβλία μου, ένα γατάκι, τη μπάλλα που κυλά, τα χαρτιά που πήρε ο άνεμος, κ.ο.κ.

8) Παιχνίδια φαντασίας και δεξιοτεχνίας

“Το χωριό μας”

Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές ομάδες, και κάθε ομάδα (υποομάδα) διαλέγει ένα μέρος του κήπου ή της αυλής. Σ' αυτό το μέρος θα κτίσει το χωριό της : με πέτρες, με ξυλάκια, με πηλό ή ότι άλλο βρεί. Ο κοινωνικός λειτουργός προτείνει π.χ. το χωριό να έχει μια εκκλησία, ένα δάσος, ένα ποτάμι με δύο γέφυρες κ.λ.π. Όταν τελειώσουν το κτίσιμο του χωριού τους, τα παιδιά θα βρούν και το κατάλληλο όνομα να του δώσουν.

“Οι ουρές”

Γι' αυτό το παιχνίδι χρειάζονται εφημερίδες, καρφίτσες και ψαλίδια. Το κάθε παιδί κάνει την ουρά ενός ζώου κόβοντας ή σχίζοντας το χαρτί, και την καρφιτσώνει επάνω του. Όταν όλες οι ουρές είναι έτοιμες, τα παιδιά περνούν το ένα κατόπιν του άλλου μιμούμενα ταυτοχρόνως και το ζώο που παριστάνουν. Τα άλλα παιδιά τότε προσπαθούν να μαντέψουν ποιό είναι το καθένα.

Μετά από το παιχνίδι αυτό, μπορεί να γίνει μια συζήτηση γύρω από τα ζώα που τα παιδιά παριστάνουν.

9) Παιχνίδια κλειστού χώρου :

“Θάλασσα - Γή - Αέρας”

Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Ο κοινωνικός λειτουργός είναι στη μέση του κύκλου όρθιος, έξαφνα γυρίζει και δείχνει ένα παιδί, λέγοντας συγχρόνως : “θάλασσα”. Αμέσως το παιδί αυτό πρέπει να πεί κάτι σχετικό με τη θάλασσα π.χ. “γαρίδα”. Ο κοινωνικός λειτουργός γυρίζει τότε σε άλλο παιδί και λέει : “γή”, οπότε το νέο αυτό παιδί πρέπει να απαντήσει τώρα “παπαρούνα” κ.ο.κ.

Πρέπει κάθε φορά ο κοινωνικός λειτουργός να περιμένει λίγο για να απαντήσουν τα παιδιά και να μη μιλούν και τα άλλα για να μπορέσει να δει την ταχύτητα αντίληψης κάθε παιδιού και να φροντίσει ύστερα για εκείνα που υστερούν.

“Τυφλοπόντικας”

Κύκλος. Ένα παιδί, με δεμένα μάτια στη μέση του κύκλου. Δείχνει ένα παιδί σε οποιαδήποτε κατεύθυνση θελήσει και κάνει συγχρόνως κάποιο κρότο. Όποιο παιδί βρίσκεται στη κατεύθυνση αυτή, πρέπει αμέσως να μιμηθεί όσο καλύτερα μπορεί τον κρότο

αυτόν. Αν ο τυφλοπόντικας μαντέψει ποιό παιδί ήταν, αλλάζουν θέση αμέσως. Εάν όχι, τότε το παιχνίδι εξακολουθεί με τον ίδιο τυφλοπόντικα.

Παιχνίδια φύσης και υπαίθρου

1. Παιχνίδια φύσης

“Πώς φαντάζομαι το περιβόλι μου”

Τα παιδιά ζωγραφίζουν με χρωματιστές κιμωλίες ή με νερομπογιές ένα περιβόλι όπως θα τους άρεσε να είχαν. Σε συνέχεια γίνεται συζήτηση με τον κοινωνικό λειτουργό για το σχέδιο που έκαναν, τα χρώματα που έβαλαν, το λόγο που θα ήθελαν το περιβόλι έτσι, κ.λ.π.

“Ο κήπος του παιδιού”

Με ένα κομμάτι σπάγγο ο κοινωνικός λειτουργός περιορίζει ένα κομμάτι του περιβολιού. Πρέπει τα παιδιά να καταγράψουν ό,τι μπορούν να δούν μέσα στο κύκλο αυτόν (λουλούδια, φύλλα, έντομα, πέτρες κ.λ.π.). Ο κύκλος, να μην είναι πολύ μεγάλος.

2) Παιχνίδια υπαίθρου και μεγάλα παιχνίδια

“Κύκλοι”

Γι' αυτό το παιχνίδι χρειάζεται ένα μέρος πολύ πυκνοφυτεμένο με δέντρα ή θάμνους :

Τα παιδιά στέκονται σε κύκλο γύρω από τον κοινωνικό λειτουργό. Μετά κάνουν μεταβολή, προχωρούν ίσια μπροστά τους και έτσι απομακρύνονται από το κέντρο του κύκλου σαν τις ακτίνες μιας ρόδας. Προχωρούν ώσπου να τα σταματήσει ο κοινωνικός λειτουργός. Μετά, προσπαθούν να πλησιάσουν κρυφά και να φτάσουν πίσω στον

κοινωνικό λειτουργό χωρίς αυτός να τους αντιληφθεί. Ο κοινωνικός λειτουργός κλείνει τα μάτια και κάθε φορά πριν τ'ανοίξει, προειδοποιεί τα παιδιά κάνοντας τη φωνή ενός ζώου ή ενός πουλιού. Όσα παιδιά δει ο κοινωνικός λειτουργός τρέχουν κοντά του μόλις ακούσουν τ' όνομα τους και τον βοηθούν να κοιτάξει να δει τα άλλα παιδιά.

Τα παιδιά που μπόρεσαν να αγγίσουν τον κοινωνικό λειτουργό χωρίς αυτός να τα αντιληφθεί κάθονται χάρη όταν τελειώσουν. Το παιχνίδι μπορεί να τελειώσει μόλις φθάσουν τα τρία πρώτα παιδιά.

“Ο κρυμμένος θησαυρός”

Ο ομάδα χωρίζεται σε δύο υποομάδες. Ο θησαυρός (χρυσά και ασημένια νομίσματα κομμένα σε χαρτί), είναι κρυμμένος όσο το δυνατόν καλύτερα. Τα παιδιά ψάχνουν να τον βρουν και στο τέλος η κάθε υποομάδα μετρά τον δικό της θησαυρό. Τα χαρτιά μπορεί να είναι διαφόρων χρωμάτων και να δίνονται ορισμένοι βαθμοί ανάλογα με κάθε χρώμα.

Πηγή: “Μέθοδο Διαγνωστικά και Θεραπευτικά,
8' Εξάμηνο Κοινωνικής Εργασίας

ψυχολογία

Οι φίλοι της φαντασίας

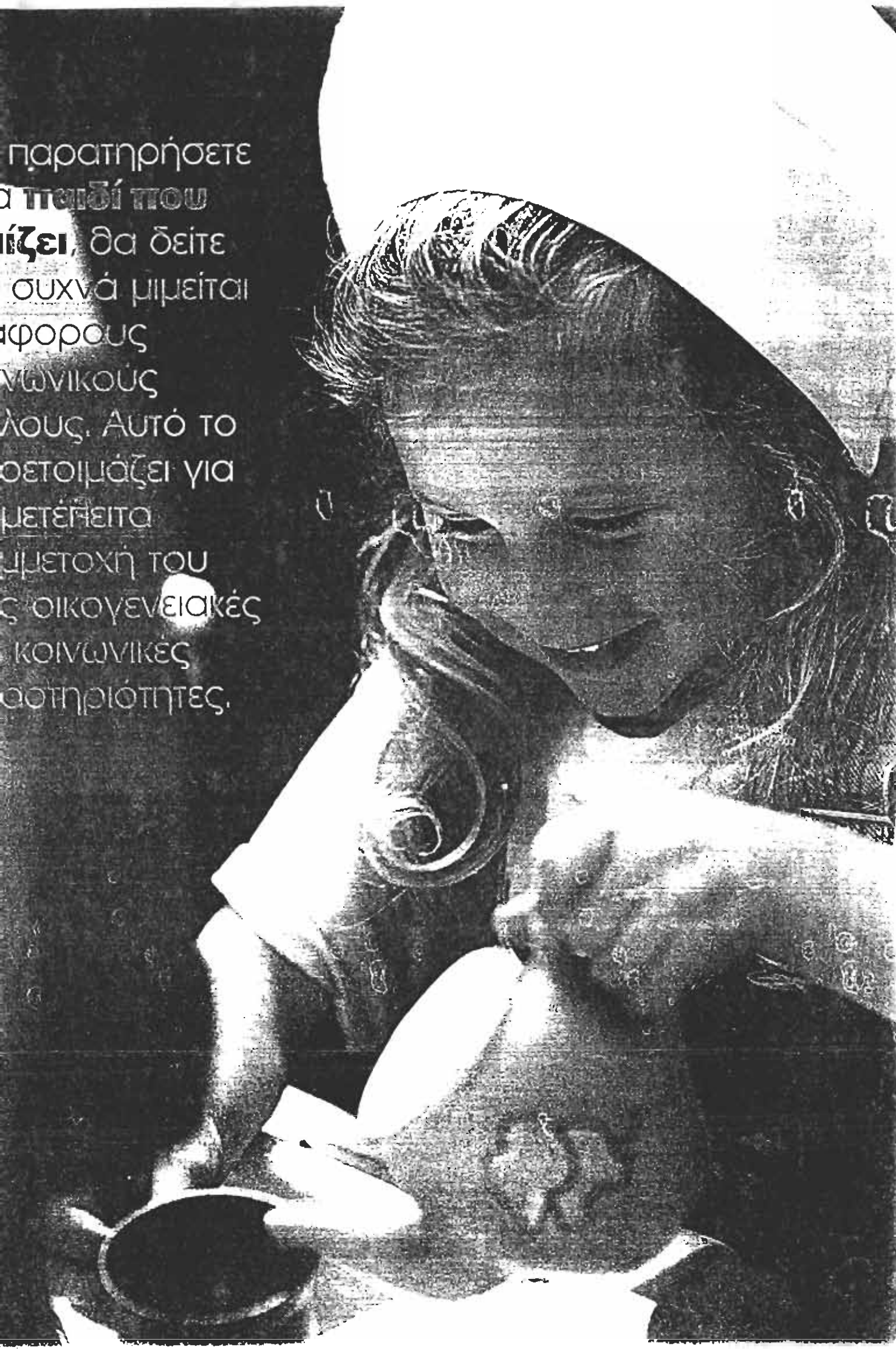

Παιχνίδια κάτω από τον ήλιο

ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ, ΔΗΛΑΔΗ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΤΟΙΧΩΝ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ ΜΑΣ. ΟΠΟΥ ΜΕΙΝΑΜΕ ΚΑΘΙΣΜΕΝΟΙ ΟΛΟ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ. ΑΣ ΒΓΟΥΜΕ ΣΤΟ ΥΠΑΙΘΡΟ ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ, ΝΑ ΤΡΕΞΟΥΜΕ, ΝΑ ΠΗΔΗΞΟΥΜΕ, ΝΑ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΟΥΜΕ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΜΑΣ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ. ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ, ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ, ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΘΑΛΑΣΣΙΑ. ΠΕΡΝΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΩΡΕΣ ΜΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΑ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΜΕ ΑΠΛΑ ΟΜΑΔΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΠΑΙΤΟΥΝ ΠΑΡΑ ΚΕΦΙ, ΖΩΝΤΑΝΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΗ ΔΙΑΘΕΣΗ. ΚΙ ΑΚΟΜΑ, ΑΣ ΟΡΓΑΝΩΣΟΥΜΕ ΕΝΑ ΥΠΑΙΘΡΙΟ ΠΑΡΤΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΑΚΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΑΣ ΤΑ ΨΥΧΑΓΩΓΗΣΟΥΜΕ ΜΕ ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΙΑΣ. Η ΣΥΝΤΑΓΗ ΕΙΝΑΙ ΣΙΓΟΥΡΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ. ΚΑΙ Ο ΚΑΛΟΣ ΚΑΙΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ ΕΓΓΥΑΤΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ.

παρατηρήσετε
α παιδί που
μίμνει, θα δείτε
συχνά μιμείται
αφορους
κωνικούς
λους. Αυτό το
ροτοιμάζει για
μετέπειτα
μμετοχή του
ς οικογενειακές
κοινωνικές
ροστηριότητες.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Μάθημα αγγλικών και θεατρικό παιχνίδι

μεθόδους, η θεατρική προσέγγιση δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα ν' ακούνε και να μιλάνε διαρκώς τη γλώσσα. Με τη συνεχή εξάσκηση αποκτούν πολύ γρήγορα άνεση και ευχέρεια. Συγχρόνως, όμως, μέσα απ' τα παιχνίδια, τον αυτοσχεδιασμό και το θέατρο έχουν τη δυνατότητα να περνάνε ευχάριστα και δημιουργικά».

«Το πρόγραμμα της παράστασης

το φτιάχνουμε μόνοι μας», λέει η εντεκάχρονη Αλεξία Κουγκουλιή. «Μόνοι μας ζωγραφίζουμε και κάνουμε τα πατρόν για τα ρούχα. Μπορούμε ακόμα να προτείνουμε ιδέες για το ανέβασμα των έργων. Περνάω πολύ ωραία εδώ», συνεχίζει η Αλεξία. «Ξεσκιάω από το βαρύ πρόγραμμα του σχολείου, αλλά συγχρόνως κάνω και μάθημα».

Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες με βασικό κριτήριο την ηλικία τους. «Το επίπεδο των αγγλικών δεν παίζει τόσο μεγάλο ρόλο», λέει η Tessa Clark. «εκτός κι αν δεν ξέρουν καθόλου τη γλώσσα οπότε συμμετέχουν σε ειδικά γρουπ». Σε κάθε ομάδα δεν υπάρχουν περισσότερα από οκτώ παιδιά. Μαζί τους δουλεύουν δύο δάσκαλοι που μιλάνε πάντα αγγλικά. Έχουν κι οι δύο για μητρική γλώσσα την αγγλική, αλλά ο ένας ξέρει και ελληνικά. Αυτός μπορεί σε ειδικές περιπτώσεις να εξηγήσει μία λέξη ή να βοηθήσει. Υπάρχει ακόμα κι ένας μουσικός που γράφει τα τραγούδια των παραστάσεων και τα παίζει μαζί με τα παιδιά.

Τα θεατρικά έργα που ανεβάζονται στο English Theatre Club είναι συνήθως παραμύθια, διασκευασμένα κάθε φορά με βασικές ανάγκες - γλωσσικές ή ψυχολογικές - των παιδιών της ομάδας. Τα δίδακτρα στοιχίζουν από 12.000 - 16.000 δρχ. το μήνα, ανάλογα με τις ώρες συμμετοχής.

Εγγραφές: Σεπτέμβριο, Ιανουάριο, Απρίλιο, Κοιτήρια εγγραφής: Γίνονται δεκτά παιδιά όλων των ηλικιών, ασχάρια ή προχωρημένα. Πληροφορίες: Τηλ. 3631.217, 7248.219.

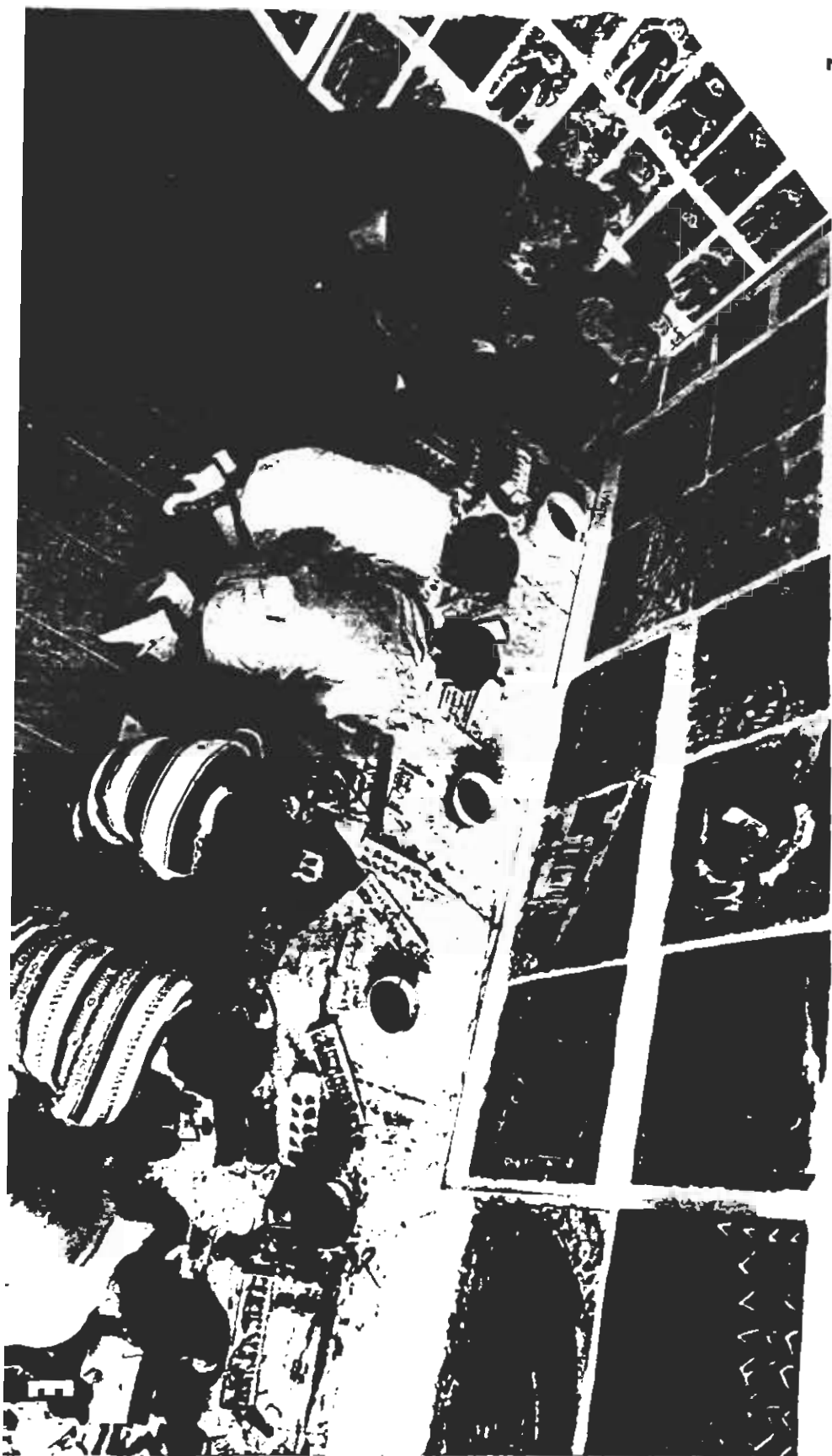

«Σε αντίθεση με τις παραδοσιακές μεθόδους, η θεατρική προσέγγιση δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα ν' ακούνε και να μιλάνε διαρκώς τη γλώσσα»

δίδασκα στο Κολλέγιο. Έβλεπα τότε ότι όταν παίζαμε θέατρο, όλα τα παιδιά, ακόμα και τα πιο άτακτα, έδειχναν ενδιαφέρον και συμμετείχαν. Σκέφτηκα, λοιπόν, να συστηματοποιήσω αυτό τον τρόπο διδασκαλίας που εφαρμοζόταν μόνο περιστασιακά, αν και είχε εντυπωσιακά αποτελέσματα. Σε αντίθεση με τις παραδοσιακές

ο νηπιαγωγείο της οδού Δεινοκράτους 62 τ' αποχέυατα μετατρέπεται σε σχολείο κλικών, το English Theatre Club. Αν φαντάζεστε ένα συμβολικό φροντιστήριο, δεν θα το πετύχετε. Θα βρείτε, αντίθετα, ζωνηρή ομάδα παιδιών να αυτοσχεδιάζει, να κάνει πρόβες ή φορβεί. Ευείς παρακολουθούμε τα παιδιά ενώ ήδη είχαν κτήσει το μάθημά. Έπαιζαν αγγλικά παιχνίδι με στόχο να μαντέψουν μια λέξη. Μιλούσαν αγγλικά, ρωτούσαν, πρότειναν κι ενθουσιάζονταν. Η δασκάλα τους τα κρατούσε διαρκώς σε εγρήγορση, επαναλαμβάνοντας δυνατά τα όσα έλεγαν, ρωτώνοντας και δίνοντας ιδέες. Μετά το παιχνίδι ήρθε η ώρα των προβών. Τα παιδιά διάλεξαν ρούχα τους από μια μεγάλη συλλογή βρετανίου όπου μιμνήσκονταν μακριά φορέματα, πολύχρωμα πουκάμισα, μαντάρια και καπέλα. Σε λίγα λεπτά είχαν μεταμορφωθεί σε κυρίες και κυρίους της αυλής. Το επόμενο ανεβάζονταν αγγλικά. Το τελευταίο μέρος του μαθήματος ήταν αφιερωμένο στην παντομίμα. Τα παιδιά φόρεσαν τώρα παντομίμα ρούχα, για να υποδυθούν τα άτακτα πιτσιρικάκια που ζουν σπίτι με μια κακιά υπηρέτρια, και άρχισαν να αυτοσχεδιάζουν με κέφι. Η ιδέα για τη θεατρική προσέγγιση στη διδασκαλία των αγγλικών, λέει η Tessa Clark που μιλάμε την Πέσσα Δεσπότη δημοφώνησαν το English Theatre Club, «προέκυψε την εποχή που

10727

Όσο απασχολημένοι και αν είστε, βρείτε χρόνο ν' αφιερώσετε για να **παίξετε με το παιδί** σας. Είναι πολύ σημαντικό για κείνο, για σας, για την ίδια τη σχέση σας.

αυτό που πρέπει να φροντίζει ο γονιός
να είναι το να παρέχει στο παιδί του κινητι-
κά, δημιουργικά και **εκπαιδευτικά παι-
νίδια** τα οποία να είναι καλοσχεδια-
σμένα, ανθεκτικά, ασφαλή και κατάλλη-
λα για την ηλικία και τα ενδιαφέροντά του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Αντωνιάδης Α.**, “Το παιχνίδι”, εκδόσεις UNIVERSITY STUDIO PRESS Θεσσαλονίκη 1994.
- **Βιννικότ Ντ.**, “Το παιδί , το παιχνίδι και η πραγματικότητα”, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1979.
- **Γκίνας Σ.**, “Λεξικό ιδεών και ιδεολογιών”, εκδόσεις Επικαιρότητα, Αθήνα 1992.
- **Γουδέλη Μ.**, “Ψυχική υγιεινή του παιδιού”, εκδόσεις Μοντεσσοριανή Σχολή Αθηνών Μαρία Γουδέλη, Αθήνα 1975.
- **Έρικσον Ε.**, “Η παιδική ηλικία και η κοινωνία”, μετάφραση Κουτρομπάκης, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1990.
- **Καμίλκ-Ντέβρις Ρ.**, “Η θεωρία του Jean Piaget και η προσχολική αγωγή”, μετάφραση Βασιλειάδου Ε., εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1979.
- **Κιτσαράς Γ.**, “Εισαγωγή στην προσχολική παιδαγωγική”, εκδόσεις Ιδίου, Αθήνα 1988.
- **Κουτσοβάνου Ε.**, “Η θεωρία του Piaget και παιδαγωγικές εφαρμογές στην προσχολική εκπαίδευση”, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1994.
- **Κουτσοβάνου Ε.**, “Μορφές και τρόποι εργασίας στο νηπιαγωγείο”, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1990.
- **Κυριαζοπούλου-Βαληνάκη Π.**, “Νηπιαγωγική”, εκδόσεις Βλάσση, Αθήνα 1977.
- **Παπαγεωργίου Γ.Κ.**, “Ψυχολογία”, εκδόσεις Ψυχοτεχνική, Ηράκλειο Κρήτης 1985.